

*Effekter av
investeringsstödet i miljö-
och landsbygdsprogrammet
för perioden 2000-2006*

– en studie på företagsnivå

Line Nilsson

---

*SLU, Department of Economics
Degree Thesis in Business Administration
D-level, 30 ECTS credits*

*Thesis No 524
Uppsala, 2008*

ISSN 1401-4084
ISRN SLU-EKON-EX-No524--SE

*Impacts of the Investment aid in the Rural Area Programme for the
2000-2006 period*

– A study on business level

*Effekter av investeringsstödet i miljö- och landsbygdsprogrammet för
perioden 2000-2006*

– En studie på företagsnivå

Line Nilsson

Handledare: Richard Ferguson

© Line Nilsson

Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för ekonomi
Box 7013
750 07 UPPSALA

ISSN 1401-4084
ISRN SLU-EKON-EX-No.524 –SE

Tryck: SLU, Institutionen för ekonomi, Uppsala, 2008

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare Richard ”Dick” Ferguson, som har gett konstruktiv feedback och varit engagerad. Jag vill också passa på att tacka de personer som ställde upp på de första inledande djupintervjuerna. Eftersom jag lovade er anonymitet kan jag inte nämna era namn här. Tack också till er andra som ställde upp på telefonintervjuerna, utan era svar hade det varit svårt att dra några generella slutsatser.

Maj 2008

Line Nilsson

Summary

Investment aid is a part of the Rural Area Programme, which contains support to Swedish agriculture and the countryside. There is a new programme every seventh year and SLU (Swedish University of Agriculture) has the mission to perform the evaluation of the previous programme, which lasted between 2000 -2006. The investment aid's aim is to support investments that, among other things, support the adaptation or conversion to more environmentally friendly production methods, improves the product quality, develops new or complementing activities, and improves the environment and the animal- and working environment. The question is if it's only money that matters for these kinds of investments to be done and what has happened with the money that was paid? This thesis investigates how the investment aid has affected the receivers. Hopefully, it can contribute to the full evaluation of the previous Rural Area Programme.

The method for the work has mainly been in-depth interviews with four applicants and a phone survey with 42 applicants. The aim with the in-depth interviews was partly to get a deeper understanding of the impacts of the aid and partly to formulate questions that could be used in the phone survey. The sample of applicants was made proportionally to the total population, which implies that, even though the sample is relatively small, it still provides a good picture of the reality. The total population of applicants was 4478 people. There were no relations between the one's who didn't respond and size of investment or aid.

The results show that the average size of investment among those who got their application approved was about 1.3 million Swedish kronor. The most common investments were investments in stables and milk production. About a third of the respondents consider the aid to have been very determining for the implementation of the investment and about 75 percent consider the aid to have been determining in some degree. The aid was more determining for investments aiming to reduce the environmental affection and develop new activities, than for other investments. The results also show that the largest challenge with the investment was to find time to do it. Financing was one of the smallest challenges. The implications of this thesis and the full evaluation of the Rural Area Programme can hopefully contribute to the rules and regulations about the investment aid being better designed in the future.

Sammanfattning

Investeringsstöd ingår i LBU-programmet (Landsbygdsutvecklingsprogrammet), som innehåller stöd till Sveriges jordbruk och landsbygd. Vart sjätte år kommer ett nytt program och SLU (Sveriges lantbruksuniversitet) fick uppdraget att genomföra utvärderingen av det förra programmet, som gällde mellan 2000-2006. Syftet med investeringsstödet är att fler investeringar ska genomföras som bl.a gynnar anpassningen eller övergången till mer ekologiska produktionsmetoder, förbättrar produktkvaliteten, utvecklar ny eller kompletterande verksamhet och förbättrar miljön samt djur- och arbetsmiljön. Frågan är om det bara är pengar som behövs för att fler investeringar av den här typen ska genomföras och vad som har hänt med de pengar som betalats ut? Det här examensarbetet undersöker hur investeringsstödet har påverkat de stödmottagande företagarna och kan förhoppningsvis bidra något till utvärderingen av det förra LBU-programmet.

Metoden för arbetet har huvudsakligen varit djupintervjuer med fyra stödansökare och en enkätundersökning med 42 stödansökare. Syftet med djupintervjuerna var dels att få en djupare förståelse för stödets effekter, dels att formulera frågor som skulle användas i enkätundersökningen. Urvalet av stödansökare gjordes proportionellt till den totala populationen, d v s att även om urvalet är relativt litet ger det ändå en god uppfattning om verkligheten. Den totala populationen av stödansökare var på 4478 personer. Det fanns inga samband mellan de som inte svarade på enkäten och investeringens eller stödets storlek.

Resultaten från enkätundersökningen visar bl.a. att för dem som fick sin stödansökan beviljad var den genomsnittliga storleken på investeringen cirka 1,3 miljoner kronor. De vanligaste investeringarna avsåg investeringar i djurstallar och i mjölkproduktion. Cirka en tredjedel av respondenterna ansåg att stödet hade varit mycket avgörande för investeringens genomförande och ungefär tre fjärdedelar tyckte att stödet hade varit avgörande i någon grad. För investeringar som syftar till minskad miljöpåverkan och utveckling av ny verksamhet visade sig dock stödet vara mer avgörande. Resultaten visar också att den största utmaningen vid investeringen var att avsätta tid till den. Finansiering var en av de minsta utmaningarna. Implikationerna från detta arbete och hela utvärderingen av LBU-programmet kan förhoppningsvis bidra till att reglerna kring investeringsstödet i framtiden utformas bättre.

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	1
1.1 BAKGRUND	1
1.1.1 Miljö- och landsbygdsprogrammet för Sverige år 2000-2006.....	1
1.1.2 Investeringsstöd.....	2
1.2 PROBLEM	3
1.3 SYFTE	3
2 METOD	4
2.1 DISPOSITION OCH LITTERATURSTUDIER	4
2.2 FALLSTUDIER	4
2.3 ENKÄTUNDERSÖKNING	4
2.4 AVGRÄNSNINGAR	5
3 ENTREPRENÖRSKAP OCH FÖRETAGSUTVECKLING	6
3.1 VAD ÄR ENTREPRENÖRSKAP?.....	6
3.2 ENTREPRENÖRSKAPETS DRIVKRAFTER OCH HINDER	7
3.2.1 Entreprenören	7
3.2.2 Omgivningen	7
3.4 HUR NYA VERKSAMHETER BILDAS	7
3.5 FÖRETAGSUTVECKLING OCH TILLVÄXT – STRATEGIER OCH FASER	8
3.6 SMÅ OCH MEDELSTORA FÖRETAGS FINANSIERING	8
3.6.1 Pecking order	8
3.6.2 Finansiell bootstrapping	9
3.7 TEORETISK FÖRESTÄLLNING OM INVESTERINGSSTÖDETS EFFEKTER	9
5 RESULTAT DJUPINTERVJUER OCH ENKÄTUNDERSÖKNING	10
5.1 DJUPINTERVJUER	10
5.1.1 Fallbeskrivning baserad på intervju med A.....	10
5.1.2 Fallbeskrivning baserad på intervju med B.....	12
5.1.3 Fallbeskrivning baserad på intervju med C.....	13
5.1.4 Fallbeskrivning baserad på intervju med D	15
5.1.5 Slutsatser från fallbeskrivningarna	16
5.2 ENKÄTUNDERSÖKNING	17
5.2.1 Beskrivning av gruppen	17
5.2.2 Stödets effekter	20
5.2.3 Undersökning av eventuella samband.....	23
6 ANALYS OCH DISKUSSION	26
6.1 PROBLEM MED INVESTERINGAR	26
6.2 MILJÖINVESTERINGAR	26
6.3 INVESTERINGAR I NY VERKSAMHET	26
6.4 STRATEGIER VID FÖRETAGSUTVECKLING.....	27
6.5 INVESTERINGARNAS FINANSIERING.....	27
6.6 STÖDETS ADMINISTRATION	27
6.7 STÖDETS EFFEKTER OCH FÖRSLAG TILL ÄNDRINGAR.....	28
7 SAMMANFATTANDE SLUTSATSER	29
REFERENSER	30
Litteratur.....	30
Internet	30
BILAGA 1: FRÅGEFORMULÄR DJUPINTERVJUER	32
BILAGA 2: FRÅGEFORMULÄR ENKÄTUNDERSÖKNING	34

1 Inledning

1.1 Bakgrund

1.1.1 Miljö- och landsbygdsprogrammet för Sverige år 2000-2006

Miljö- och landsbygdsprogrammet syftar till att ersätta jordbruket för dess produktion av sådana kollektiva tjänster som inte kan ersättas av marknaden. Det ska främja en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling av jordbruket, livsmedelsproduktionen, skogsbruket och landsbygden (Internet, regeringen 1, 2008). Programmet löper i sjuårsperioder och består av ett antal riktade stödåtgärder. Utbetalningen regleras i den nya gemensamma landsbygdsförordningen (EG) nr 1257/1999 (Internet, EUR-Lex, 2008). En lista över åtgärderna och artikelhänvisning följer i tabell 1 nedan.

Tabell 1. Förteckning över åtgärder samt artiklar under vilka utbetalning faller.

Åtgärd	Artikel
Investeringar i jordbruksföretag	4
Startstöd till unga jordbrukare	8
Kompetensutveckling	9
Kompensationsbidrag i mindre gynnade områden	13 a)
Miljövänligt jordbruk	22
Förbättrad bearbetning och saluföring av jordbruksprodukter	25
Insatser i skogen, vilka syftar till att avsevärt höja dess ekologiska värde	30
Saluföring av kvalitetsprodukter från jordbruket	33 4:e strecksatsen
Byutveckling samt skydd och bevarande av kulturarvet på landsbygden	33 6:e strecksatsen
Diversifiering av verksamhet inom och med anknytning till jordbruket, i syfte att skapa alternativa verksamheter eller kompletterande inkomster	33 7:e strecksatsen
Utveckling och förbättring av infrastruktur som är kopplad till jordbrukets utveckling	33 9:e strecksatsen
Främjande av turism och hantverk	33 10:e strecksatsen
Miljöskydd i samband med mark- och skogsvård för bevarande av landskapet samt förbättring av djurskyddet	33 11:e strecksatsen

Inom och utanför mål 1-områden

Programmet tar hänsyn till två geografiska områden: Inom och utanför mål I. Mål 1-området innefattar de nordligaste länen (Västerbotten, Norrbotten, Västernorrland och Jämtlands län samt delar av Värmlands, Dalarnas och Gävleborgs län). I mål 1-området finansieras investeringsstödet av en strukturfond och där kan upp till 50 procent av hela investeringen vara stödberättigad. Utanför mål I-området är investeringsstödet istället finansierat av miljö- och landsbygdsprogrammet och där kan max 30 procent av investeringen vara stödberättigad. Förutom dessa finansiära skillnaderna innefattar mål 1-området främst stöd inom insatsområde II, se förklaring nedan (Internet, regeringen 1, 2008).

Insatsområde I och II

Vidare är programmet även indelat i två insatsområden. Det första insatsområdet syftar till ett ekologiskt hållbart lantbruk. Hit räknas att bevara och förbättra natur- och kulturmiljön, arbetsmiljön, djurskyddet eller livsmedelshygienen. Det andra insatsområdet syftar till en ekonomiskt och socialt hållbar utveckling på landsbygden. Härmed avses att stärka företagens konkurrensförmåga, stimulera till kompletterande verksamhet och behålla eller skapa sysselsättning för både kvinnor och män. (Internet, regeringen 1, 2008.)

1.1.2 Investeringsstöd

Investeringsstödet kan lämnas till jordbruks-, trädgårds- och renskötsel företag i Sverige för investeringar i fasta anläggningar. Det enda undantaget för fasta anläggningar gäller inköp av myllningsaggregat inklusive reglerutrustning, för miljövänlig spridning av stallgödsel. Vanligen stödberättigade investeringar är ny- eller ombyggnad av djurstallar, utökning eller effektivisering av produktionen samt investeringar i kompletterande verksamhet som turism, förädling och försäljning av lantbruksprodukter och liknande. Stöd för ersättningsinvesteringar, såsom byte av stallinredning till en ny inredning, som har samma funktion som den gamla, lämnas inte. Investeringen ska medföra en påtaglig förbättring, t.ex. av djurmiljön eller arbetsmiljön, för att stöd ska vara motiverat. Stöd lämnas inte heller för åtgärder som enligt lag eller annan författning skulle ha varit genomförda vid tidpunkten för ansökan om stöd. (Internet, regeringen 1, 2008.)

Stödet finansieras till 25 procent av EU och 75 procent av Svenska staten, utom i mål 1-området (se förklaring nedan) där finansieringsförhållandena är de motsatta. Stödet kan som högst uppgå till 30 procent av investeringsutgifterna och det högsta stödbeloppet är 480 000 kr under en period på fyra år. Stödet baseras på betalda fakturor och kan därför inte lämnas för eget arbete eller eget material. Stöd lämnas inte heller för leasingavgifter. För begagnad utrustning lämnas stöd bara om det finns särskilda skäl. Är det beräknade stödbeloppet lägre än 15 000 kr beviljas det inte. (Internet, regeringen 1, 2008.)

På grund av att det finns ett överskott inom många av produktionssektorerna inom EU finns det restriktioner för stöd till utökning, främst inom animalieproduktionen. Två andra begränsningar gäller vid investering i vindkraftverk och inköp av befintliga byggnader, då stöd inte lämnas. Det gäller även ett antal andra investeringar då stöd endast beviljas i undantagsfall. Det gäller bl.a. investeringar i maskinhallar, markavvattning, halmeldningspannor m.m. För en del av dessa investeringar gäller inte undantagsreglerna inom området för mål 1. (Internet, regeringen 1, 2008.)

Villkoren för att få stöd är att företagaren ska ha sin huvudsakliga sysselsättning och inkomst från företaget, inklusive kompletterande verksamhet. Minst 25 procent av inkomsten ska komma från jordbruks-, trädgårds- eller renskötselverksamhet och företaget ska vara ekonomiskt livskraftigt. Till sist ska även företagaren ha tillräckliga yrkeskunskaper. Det innebär minst tre års lämplig yrkeserfarenhet eller teoretisk yrkesutbildning och praktisk erfarenhet. Ansökan om stöd görs till länsstyrelsens lantbruksenhet och ska lämnas in före investeringen påbörjas. (Internet, regeringen 1, 2008.)

Mål för investeringsstödet för de olika insatsområdena

De övergripande målen för Insatsområde I är att underlätta anpassningen till ett ekologiskt hållbart jordbruk för att bidra till uppfyllelsen av miljökvalitetsmålen Ett rikt odlingslandskap och Ingen övergödning. De specifika målen är att till viss del kompensera jordbrukarna för kostnader förknippade med höga miljö- och djurskyddskrav, reducera kväveinnehållet i vattendrag i jordbruksområden, fortlöpande förbättra djurskyddet samt fortlöpande förbättra arbetsmiljön i jordbruket. (Internet, regeringen 2, 2008.)

De övergripande målen för Insatsområde II är att höja landsbygdsföretagens konkurrensförmåga samt att bibehålla sysselsättningen på landsbygden. De specifika målen är att påskynda företagets omställning till nya marknadsmässiga och institutionella förutsättningar samt att stimulera diversifiering av jordbruksverksamhet. (Internet, regeringen 2, 2008.)

De operativa målen för Insatsområde I och II är att under perioden lämna investeringsstöd till totalt 10 000 jordbruks- och trädgårdsföretag och att i genomsnitt skapa ett halvt till ett arbetstillfälle i de företag som får stöd inom båda insatsområdena. Kvinnors möjlighet till egenföretagande ska särskilt beaktas och kvinnliga sökande ska prioriteras. Prioritet ska även ges till investeringar som avser ekologisk produktion (Internet, regeringen 2, 2008).

1.2 Problem

Villkoren för att få stöd är ganska omfattande och det är bara de som uppfyller alla villkor, som kan få stöd. Det innebär dels mycket arbete för de som ska handlägga ansökningarna och besluta om stöd, dels finns risken att villkoren är felformulerade och inte gynnar ”rätt” företag, så att stödet inte får de önskade effekterna. Det finns mycket statistik på hur mycket pengar som har delats ut, till vem o.s.v., men fullständiga uppgifter om stödets effekter saknas. EU har identifierat indikatorer som ska mäta effekterna, men frågan är om dessa indikatorer är tillräckliga? Enligt entreprenörskapsteori och teori om företagsutveckling är det mer än tillgång på kapital som har betydelse för om ett företag ska växa och generera sysselsättning (se exempelvis Landström, 2003 och Davidsson, Delmar & Wiklund, 2001). Att företagen växer och genererar sysselsättning är också ett av målen med investeringsstödet (Internet, regeringen 1, 2008). Därför är det intressant att närmare studera och försöka förstå stödets effekter, för att kunna dra slutsatser om det fungerade på ett tillfredsställande sätt, eller om stödets utformning bör ändras.

1.3 Syfte

Huvudsyftet med den här uppsatsen är att få en djupare förståelse för hur investeringsstödet påverkat stödmottagande lantbruks- och landsbygdsföretag. Ett underliggande syfte är att undersöka hur investeringsstödet påverkat företagarnas beteende vid investeringar. Mer specifikt syftar arbetet till att utreda pengarnas betydelse vid en investering och om det finns vissa typer av investeringar där stödet spelar en större roll.

I ett större perspektiv är förhoppningen att det här examensarbetet ska kunna bidra till hela utvärderingen av miljö- och landsbygdsprogrammet för perioden 2000-2006, som Jordbruksdepartementet har gett SLU (Sveriges lantbruksuniversitet) i uppdrag att utföra. Resultaten från utvärderingen kan förhoppningsvis bidra till en bättre utformning av stöden i framtiden.

2 Metod

2.1 Disposition och litteraturstudier

För att få en helhetsuppfattning om uppgiften lästes hela Miljö- och landsbygdsprogrammet för Sverige 2000-2006 (Internet, regeringen 1, 2008) igenom, likaså halvtidsutvärderingen *Ett levande kulturlandskap* (Internet, regeringen 2, 2008), som genomfördes 2003. En del teori om fallstudier (Yin, 1994) och utvärderingsmetoder i politik och förvaltning (Vedung, 1998) lästes också. Den teoretiska referensramen utgörs främst av teori om entreprenörskap och företagsutveckling. Det empiriska materialet har samlats in på två sätt; dels genom fallstudier, dels genom en enkätundersökning som genomfördes via telefon. Fallstudier är lämpligt att använda i försök att förstå komplexa sociala fenomen där det finns fler än en förklaringsvariabel (Yin, 1994). Nackdelen med fallstudier är att de inte kan generaliseras att gälla för en hel population, men de kan ge teoretiska förslag om hur verkligheten ser ut, s.k. hypoteser. Dessa hypoteser kan senare testas i en mer kvantitativ undersökning. Den kvantitativa undersökningen bestod i att genomföra enkätundersökningen över telefon med ett urval av 60 stödansökare. Svaren har analyserats och diskuterats utifrån den teoretiska referensramen.

2.2 Fallstudier

Det praktiska arbetet med att samla in empiriskt material började med den kvalitativa ansatsen att djupintervjua fyra stödansökare. Ett annat syfte med fallstudierna, förutom att få en djupare förståelse för hur stödet har fungerat, var att utveckla frågeformuleringar som sedan skulle användas i enkätundersökningen. Fallstudieobjekten valdes ut slumpmässigt från tre olika kategorier och inom samma län. Anledningen till att de valdes inom samma län var helt enkelt för att hålla resekostnaderna nere. Den första kategorin av stödansökare var de som hade fått en större summa pengar (>225 000 kronor), den andra kategorin var de som hade fått mindre pengar (<75 000 kronor) och den tredje kategorin hade fått avslag på sin ansökan. Av dessa intervjuades två stycken som fått en större summa pengar, en som hade fått mindre pengar och en person som fått avslag på sin ansökan. Intervjuguiden som användes var löst strukturerad och innehöll basfrågor om gården/företaget, investeringen och investeringsstödet. Innan jag åkte hem till personerna för att intervju dem ringde jag först och frågade om jag fick komma. Under intervjuerna användes en mp3-spelare som spelade in det som sades, för att lättare kunna sammanställa en skriftlig beskrivning i efterhand.

2.3 Enkätundersökning

När enkätundersökningen skulle genomföras gjordes ett stratifierat urval på 60 stödansökare av 4478 sökande i Jordbruksverkets administrationsdatabas, som utgör den totala populationen i det här arbetet¹. Storleken på urvalet begränsades av studiens resursram. För att uppnå så hög grad av representativitet som möjligt, delades den totala populationen i tre grupper, män, kvinnor och juridiska personer. Ett slumpmässigt urval gjordes i varje grupp i proportion till gruppens storlek, med undantag från att några fler kvinnor valdes till för att få en mätbar grupp av kvinnor. Urvalet kontrollerades sedan mot den totala populationen vad gäller fördelningen mellan olika län, storlek på stödbeloppet, andel som beviljats respektive avslagits stöd och därför finns det ingen bias i urvalet. Därmed förväntas att det lilla urvalet

---

¹ Jordbruksverkets administrationsdatabas var inte helt färdig förrän 2002-2003. Därför finns ytterligare ca 2000 sökande, men i det här arbetet ingår de inte i den totala populationen.

kan ge en ganska bra bild av hur verkligheten ser ut, även om generaliserbarheten, statistiskt mätt är begränsad.

De uppgifter som erhöles från jordbruksverket var:

- Kön
- Personnummer eller organisationsnummer
- Om fler stöd än investeringsstöd hade sökts
- ÄrendeID
- Myndighet (den länsstyrelse som behandlat ansökan)
- Sökt belopp
- Stödberättigat belopp
- Utbetalt belopp
- Beslutsdatum
- Beslutstyp (bifall eller avslag)
- Ekologisk produktion (ja, nej, övergång eller 'blank')

För att få fram namn och telefonnummer användes två hemsidor på internet. På www.upplysning.se kan personnummer eller organisationsnummer fyllas i och namn samt adress erhållas. Dessa uppgifter kunde i sin tur användas på www.eniro.se för att få fram telefonnummer till personen i fråga. Enkätundersökningen genomfördes under två veckors tid, både på dagtid och kvälltid. Varje samtal tog ungefär 15-20 minuter. Alla svar antecknades på papper och fördes in i ett exelldokument, där de sammanställdes och analyserades.

2.4 Avgränsningar

Den största avgränsningen i det här arbetet är att den studerar effekterna på företagsnivå, d v s vad stödet har inneburit för de stödmottagande företagen och hur det har påverkat dem. Andra nivåer som hade kunnat studeras är samhällsnivån – hur stödet har påverkat vårt samhälle i termer av sysselsättning, landsbygdsutveckling, tillväxt m.m. eller den internationella nivån – jämföra stödets effekter i Sverige med något annat EU-land.

Enligt Vedung (1998) kan en utvärdering ha tre olika inriktningar: (1) Utfallet, (2) slutprestationerna och (3) förvaltningen. Den här studien behandlar alla tre delarna men fokuserar främst på den första inriktningen. Förvaltningen av stöden i miljö- och landsbygdsprogrammet är omfattande och skulle behöva en egen studie.

En annan avgränsning är att alla målen för stödet inte kommer att studeras, utan främst den delen som berör insatsområde II, som handlar om att höja landsbygdsföretagens konkurrensförmåga samt bibehålla sysselsättningen på landsbygden. De mål som är satta för insatsområde I handlar mer om att underlätta anpassningen till ett ekologiskt hållbart jordbruk, men den målsättningen kommer inte att behandlas lika ingående p.g.a. den teoretiska avgränsningen till entreprenörskap. Denna avgränsning innebär att de resultat som kommer fram, endast säger någonting om en del av stödet, inte om helheten.

3 Entreprenörskap och företagsutveckling

Anledningen till att jag valt entreprenörskap och företagsutveckling som teoretisk utgångspunkt i det här arbetet är att investeringar många gånger kan ses som entreprenöriellt agerande och ett sätt varpå företag kan utvecklas. Meningen med investeringsstödet är att tillförsel av monetära medel ska hjälpa till att uppnå målen. Teorier om entreprenörskap och företagsutveckling säger dock att det inte enbart är pengar som behövs för att företag ska genomföra investeringar och vilja växa och utvecklas.

3.1 Vad är entreprenörskap?

Enligt Svenska akademiens ordlista (2004) betyder ordet entreprenör ”person som åtar sig entreprenader” och ordet entreprenad betyder i sin tur ”arbets- eller leveransbeting”. Den här definitionen känner de flesta till men på senare år har en annan, mer diffus innebörd av ordet börjat användas. På sjuttioalet betydde ordet ”initiativkraftig och uppfinningsrik egen företagare” (Internet, Open for business, 2008) . Idag har Nationalencyklopedin (2003) fastslagit följande definition på en entreprenör: "person som i konkret handling skapar ny affärsverksamhet". Det verkar som att ordet har förgrenat sig och utvecklats till två separata ord, men som ändå har ett visst släktskap. Det är den senare definitionen av ordet entreprenörskap som det här kapitlet ska handla om och som är intressant i det här arbetet. Exakt vad den andra innebörden är har visat sig vara svår att definiera. Open for business hemsida (Internet, 2008) ger fler intressanta definitioner på entreprenörskap och vad en entreprenör är: ”Entreprenörskap är att skapa värden genom att ta till vara på möjligheter” och ”En entreprenör är någon som ser fler möjligheter än svårigheter.” Ordet möjlighet verkar vara centralt.

Att ordet entreprenörskap är svårt att definiera kan bero på att det innehåller många olika delar och det är oklart hur stor tyngd varje del ska ges. I en studie som gjordes 1989 (Gartner) framkom att definitionen kan bestå av åtta variabler:

Entreprenören

Innovation

Skapa en organisation

Skapa ett värde

Vinst- eller ej vinst

Tillväxt

Unikhet

Ägaren

Dessa variabler kan antingen höra till entreprenörskapets karaktär eller utfallet av entreprenörskap.

En lantbruks- eller landsbygdsföretagare är ofta en entreprenör på så sätt att han/hon ser och tar tillvara på möjligheter. Det är nödvändigt för att kunna leva på sitt företag.

3.2 Entreprenörskapets drivkrafter och hinder

Det som driver respektive hindrar entreprenörskap kan höras till två kategorier. Den ena är entreprenören själv och den andra är omgivningen i vilken entreprenören befinner sig.

3.2.1 Entreprenören

Det är framförallt tre faktorer som har föreslagits påverka om en person blir en entreprenör. Den första är personens bakgrund. Om man kommer från en familj som är egna företagare eller kulturen är sådan att det är vanligt med entreprenörskap, så är det troligare att man själv bli entreprenör. Utbildning och affärserfarenhet påverkar också. Den andra faktorn som påverkar om en person blir entreprenör är om personen har tillgång till och kan kontrollera resurser. Det handlar bland annat sådana resurser som kompetens (teknisk/affärsmässig), nätverk, kapital och äganderätter (t.ex. patent). Den tredje och sista påverkande faktorn är den kognitiva faktorn. Hit hör egenskaper som behov av att skapa/bygga upp någonting, ha kontroll och en viss grad av att vilja ta risker. (Davidsson, 1993.)

3.2.2 Omgivningen

Faktorer i omgivningen som påverkar entreprenörskap är, som tidigare nämnts, entreprenöriell kultur, demografi (sysselsättning, invandring, befolkningstäthet, tillväxt och utbildning), den allmänna konjunkturen, kapitalsparande- och investeringsmönster (riskkapital), regeringsbeslut, skatter, stöd, industriinfrastruktur (marknader, akademisk forskning, arbetspooler m.m.) (Davidsson, 1993.)

Om vi betraktar investeringar som ett beteende hos en entreprenör ser vi att pengar bara tillhör en av de kategorier som föreslås driva entreprenöriellt beteende.

3.4 Hur nya verksamheter bildas

Entreprenörskap handlar enkelt uttryckt om att skapa någon form av verksamhet. Det behöver inte nödvändigtvis vara att starta ett nytt företag. Ett existerande företag kan också agera entreprenöriellt genom att exempelvis expandera, diversifiera eller utveckla sitt företag. Särskilt välbekant är detta hos vissa lantbrukare, som ständigt testar nya grödor och produktionsmetoder. En investering kan på många sätt ses som en entreprenöriell handling. I synnerhet då det gäller investeringar som syftar till att utveckla nya verksamheter eller som på något sätt utvecklar företaget. Investeringar som enbart ses som nödvändigt underhåll kan inte anses särskilt entreprenöriella. Entreprenörskap handlar som tidigare nämnts, bland annat om förmågan att se och upptäcka möjligheter. Smilor (1997) föreslår fyra faktorer som har betydelse för om nya verksamheter bildas, och där möjlighet är en av dem. Den första faktorn är talang och med det menar han att entreprenörer besitter talang att få saker och ting att hända, de har hög tolerans mot osäkerheter och de har också en stark vilja att ha kontroll. Den andra faktorn är möjlighet och handlar om att möta ett verkligt behov på en marknad. Den tredje faktorn är tillgång till kapital. Smilor skriver att kapital är som en katalysator i den entreprenöriella kedjereaktionen. Ofta börjar nya verksamheter med en större eller mindre investering och då är det viktigt att kunna finansiera den innan den börjar bli lönsam. Detta kan vara ett problem för nystartande företag som inte har några pengar sedan tidigare. Den fjärde och sista faktorn som påverkar att nya verksamheter bildas är så kallat "know-how". Know-how betyder färdighet i hur ett företag eller en verksamhet ska skötas. Smilor understryker att även faktorer i omgivningen har betydelse men att en skicklig entreprenör vet hur dessa ska hanteras.

Återigen ger teorin stöd för att pengar snarare kan betraktas som en katalysator för entreprenörskap och nyinvesteringar. Smilor menar att talang, möjlighet och ”know-how” är lika viktiga faktorer som bidrar till att nya verksamheter bildas och investeringar görs.

3.5 Företagsutveckling och tillväxt – strategier och faser

Det är skillnad mellan att utveckla ett företag och skapa tillväxt i ett företag. Att utveckla ett företag kan leda till ökad tillväxt, men det behöver inte vara så. För att förstå skillnaden mellan utveckling och tillväxt krävs tydliga definitioner av orden. Tillväxt står för försäljning, anställda, tillgångar och marknad eller marknadsandelar. Dessa faktorer är lätta att mäta. Utveckling kan exempelvis vara en naturlig del i ett företags livscykel och det kan vara att behandla dominanta styrningsproblem eller hållbara konkurrensfördelar. Detta är också förändringar som görs i företaget, men till skillnad från tillväxt går de inte att mäta.

När ett företag utvecklas finns det både ett behov av- och en möjlighet att investera. Vid investeringen finns olika strategier att välja mellan; att försöka sänka produktionskostnaderna så att man kan erbjuda konsumenterna ett lägre pris och därmed få större marknadsandelar, att hitta en nisch som inte alla andra kan och specialisera sig på den för att kunna ta ut ett högt pris, att diversifiera sig genom att satsa på att utveckla ny verksamhet eller så kan man försöka ta ut ett högre pris på sina produkter genom att ge dem ett mervärde, t.ex. ekologiskt, närproducerat etc. En företagsledare kan vara mer eller mindre entreprenöriell i sina utvecklingshandlingar.

Ett företag har också en livscykel som består av naturliga utvecklings- och tillväxtfaser (Davidsson, 1993). De olika faserna är:

- Begynnande försök/satsning
- Uppstart
- Affärsplattform
- Expansion
- Mognad
- Eventuell avyttring

För att förstå varför investeringar görs är det viktigt att se dem i ett större sammanhang. I vilken utvecklingsfas befinner sig företaget? Är det här en investering som gör att företaget kanske övergår i en annan fas? Vilken strategi har företagsledaren valt?

3.6 Små och medelstora företags finansiering

Det finns en skillnad mellan små och stora företags finansiering. De mindre onoterade företagen har inte samma tillgång till den publika kapitalmarknaden, dvs de kan inte göra nyemission på börsen. Onoterade företag har heller inte lika lättillgänglig information om sig själva. De högre redovisningskrav som ställs på noterade företag underlättar givetvis för bankerna vid en eventuell kreditbedömning (Beaulieu, 1994). Är företaget nytt kan det också ha problem med finansiering då ännu inget kundunderlag hunnit skapas och förtroendet på marknaden är sårbart. Generellt sett är småföretagare rädda för att släppa kontrollen av sina företag. Om detta handlar pecking order-teorin.

3.6.1 Pecking order

En av de starkaste drivkrafterna för att starta ett företag är att kunna fatta viktiga beslut själv och vara oberoende (Davidsson, 1989 och Delmar, 1996). Detta innebär att företagaren försöker undvika finansieringssätt som innebär att investeraren får ett inflytande i företaget

och därmed minskar företagarens kontroll. Ofta räcker de egna medlen inte till och nästa finansieringsalternativ är att låna. Det sista finansieringsalternativet är externt ägarkapital. Denna ordning av finansieringsval kallas Pecking order-teorin (Myers, 1984).

3.6.2 Finansiell bootstrapping

Winborg (2003) skriver om finansiell bootstrapping som ett sätt för småföretagare att minimera den finansiella belastningen på företaget. Han tar upp fem olika kategorier av finansiell bootstrapping. Fördröjande bootstrapping (1) innebär att fördröja utbetalningar för att få så lång tid som möjligt på sig att betala. Relationsorienterad bootstrapping (2) kan exempelvis vara att använda maskiner gemensamt med andra. Bidragsorienterad bootstrapping (3) betyder att man söker bidrag till att finansiera sin verksamhet. Minimerande bootstrapping (4) kan till exempel vara att köpa begagnad utrustning. Ägarfinansierad bootstrapping (5) innebär bl a att ägaren inte tar ut en marknadsmässig lön.

Sammanfattningsvis kan alltså små och nystartade företag ha svårt att finansiera sina investeringar. Många småföretagare föredrar att finansiera investeringar med egna medel framför externt kapital eftersom de inte vill förlora kontrollen över sina företag. Ett sätt att hantera finansieringsproblematiken är att använda olika typer av finansiell bootstrapping.

3.7 Teoretisk föreställning om investeringsstödet effekter

Enligt teorin som presenteras i detta kapitel är det inte säkert att stödet fungerar som det är tänkt. Till att börja med är det alltså inte enbart möjligheten att tjäna pengar som driver entreprenörskap och viljan att investera. Dels är det individuella faktorer som är ganska svåra att påverka, dels omgivningsfaktorer såsom entreprenöriell kultur, den allmänna konjunkturen, kapitalsparande- och investeringsmönster, regeringsbeslut, skatter och industriinfrastruktur. Att bara tillföra pengar är således kanske inte helt rätt väg att gå.

Även Smilor (1997) menar på att tillgång till kapital snarare är som en katalysator som snabbar på investeringarna men om inte de övriga faktorerna, talang, möjlighet och ”know how” finns så blir ändå inga investeringar gjorda.

Om en företagare har beslutat sig för att genomföra en investering, är det troligt att han gör det i linje med sin valda strategi eller efter den utvecklingsfas som företaget befinner sig i. Ett motiv för att investeringen ska genomföras är att den ska gynna företaget på något sätt. Hur är det då med investeringar som syftar till att minska miljöpåverkan? Här kan stödet antas ha en positiv effekt för sådana typer av investeringar eftersom de i annat fall kan vara svåra att motivera, rent lönsamhetsmässigt.

5 Resultat djupintervjuer och enkätundersökning

5.1 Djupintervjuer

Då intervjupersonerna lovades anonymitet i arbetet används bokstavsbeteckningarna A, B, C och D istället för deras riktiga namn. A och B hade fått en större summa pengar i investeringsstöd, C hade fått mindre och D hade sökt men fått avslag på sin ansökan. Se bilaga 1 för frågeformuläret som fallbeskrivningarna grundar sig på.

5.1.1 Fallbeskrivning baserad på intervju med A

Grundfakta

A är i femtioårsåldern och på 80-talet tog han över driften på sitt föräldrahem. Då brukades 35 hektar åker och det fanns 80 mjölkkor. Sedan dess har företaget successivt utökat både markarealen och djurantalet. En stor strukturförändring skedde 2002 då en annan lantbruksfastighet köptes till. All expansion har skett med huvudsaklig inriktning på mjölkproduktion. I dag står mjölkproduktionen för ungefär hälften av omsättningen. Under 2007 byggdes ett nytt mjölkstall och sammanlagt finns det tillstånd att hålla 720 mjölkkor. I nuläget finns cirka 500 mjölkkor men man räknar med att uppnå tillståndsgränsen i september i år. Djuren är fördelade på de två lantbruksfastigheterna.

Mjölkkorna går i lösdrift och på den ena gården mjölkas de i en dubbel tolvta i parallellstall medan de på den andra gården mjölkas i två fiskbensanläggningar med vardera 8 platser. Mjölkning sker tre gånger om dagen och utfodring två gånger om dagen.

Mjölmängd, fetthalt m.m. mäts på varje ko och varje ko har också en individuell foderstat. En del köttproduktion sker också, dels 60 stycken dikor, dels tjurkalvar som föds upp och slaktas vid 18 månaders ålder. Totalt finns det cirka 1 500 nötkreatur fördelat på de båda gårdarna. Tio anställda sköter verksamheten, varav två är As söner som är i 20-årsåldern. Själv jobbar A ungefär halvtid med jordbruket. Övrig tid ägnar han åt andra uppdrag.

Växtodlingen är på ungefär 1000 hektar. Hälften är ägd och hälften arrenderas. De viktigaste grödorna är framförallt de som används till foderproduktionen. Vall odlas intensivt för ensilage och skördas fem gånger per år. 50 hektar är hö som säljs som hästfoder. Förutom vallen, odlades enligt 2007 års växtodlingsplan 100 hektar fodermjajs, 80 hektar potatis, 30 hektar sockerbetor, 325 hektar spannmål, varav 1000 ton kan torkas och lagras på gården. Spannmålen krossas i egen kross och blandas i fodermixen. Övrig mark är träda och betesmark. Åkermarken är i huvudsak belägen omkring de två brukningsenheterna, medan betesmarken till största delen ligger en bit ifrån och arrenderas av sammanlagt ett trettiotal markägare.

Övrig verksamhet som inte är direkt anknuten till jordbruk är uthyrning av fjorton lägenheter, hästboxuthyrning, två vindkraftverk, försäljning av värme från en halmeldad panna, elhandel (dels egenproducerad, dels köpt), arrangemang och paketförsäljning av fågeljakt samt 35 hektar skogsmark. Omsättningen för 2007 är inte helt klar än, men den kommer att bli runt 24 miljoner kronor.

Mål

Målet med företaget är att bygga upp ett ekonomiskt lönsamt och bärkraftigt jordbruksföretag. A hoppas att det ska utvecklas på ett sådant sätt att det på sikt ska vara attraktivt för någon eller några av hans barn att överta. Hindren för att uppnå målet, förutom att lantbruksföretag i allmänhet är sårbara, är räntan, tillgång på arbetskraft och instabil jordbrukspolitik. Dessa tre faktorer kan även ses som möjligheter påpekar A. Han menar att det är dessa faktorer som

betänks inför en investering och framtiden. På grund av de senaste årens kraftiga expansion är framförallt räntan en viktig del för A.

Ekonomi

Företaget befinner sig fortfarande i ett expansionskede, vilket gör att de är väldigt utsatta för räntesvängningar. A anser att företagets förmåga att generera överskott, som kan användas till att underhålla och utveckla dess kapitalvärde, är positivt. Han är nöjd med de sysselsättningsmöjligheter och den ersättning som hans företag erbjuder och han anser att företaget har goda förutsättningar att konkurrera med andra, liknande företag. En konkurrensfördel för A är att det finns storleksfördelar och en konkurrensnackdel är att han är beroende av lejd arbetskraft, extern finansiering och arrendemark.

Utveckling

A försöker att utveckla företaget till att bli ett effektivt och rationellt mjölkproduktionsföretag som genererar pengar. För mjölkproduktionen finns ett antal specifika mål uppsatta. Dessa avser bl.a. antal mjölkkor, mängd mjölk, fett- och proteinhalt, antal semineringar per år, inkalvningsålder och slaktad vikt. En av de stora utmaningarna med att uppnå utvecklingsmålen är att bibehålla god djurhälsa. Den ska vara minst lika bra som i en mindre besättning menar A. För att hantera utmaningen görs mycket uppföljningar och A tycker det är viktigt att skaffa sig verktyg för uppföljning. Utomstående hjälp för att uppnå utvecklingsplanerna fås i form av rådgivning på fyra olika områden: utfodring, avel, växtodling och ekonomi. Utvecklingsarbetet finansieras av egna medel och banklån.

Investeringsstöd

Investeringsstödet som A fick hade inte någon som helst betydelse för om investeringen skulle genomföras. A understryker sin åsikt att en investering ska vara lönsam oavsett om investeringsstöd fås. Han säger att många ändå inte har en aning om ifall de kommer att få stöd eller inte, när de fattar beslut om investering, eftersom handläggningstiderna är så långa. Citat A: ”Speciellt i det här länet har de flesta glömt att de skickat in en ansökan när bygget är klart, så handläggningstiderna är ju alldeles för långa.” A tror inte att investeringsstödet genererar fler investeringar. Investeringen som A sökte och beviljades stöd för finansierades genom banklån. Det var inte svårt att få lån eftersom han kunde uppvisa positiva produktionsresultat och kunskap inom området, men han tycker att byråkratin omkring ansökan om investeringsstöd kan förenklas.

Effekterna

A bedömer att effekten av investeringen i hans företag är rationalisering/effektivisering av produktionen. Övriga alternativ som han hade att välja mellan var: nödvändigt underhåll/bibehållande av kapitalvärdet, kostnadsbesparande investering, utveckling av ny verksamhet, förbättrad arbetsmiljö, förbättrad djurmiljö och annat. Han fick reda på att han kunde söka investeringsstöd genom lantbrukspressen.

Övriga kommentarer och tillägg

A tycker att det är fel att pengar ska gå från gårdsstödet till investeringsstödet eftersom han menar att investeringsstödet inte påverkar investeringsviljan hos lantbrukare.

5.1.2 Fallbeskrivning baserad på intervju med B

Grundfakta

B är snart 40 år och driver en mjölkgård tillsammans med sin fru. De är den 14:e generationen som driver gården. På 70-talet flyttades brukningscentrat från att ha legat mitt inne i ett samhälle till en bit utanför samhället. Antalet mjölkkor är 140 stycken plus rekrytering (alla tjurkalvar säljs). Mjölknigen sker i grop, fiskben med 'fast exit'. Arealen är på 108 ha åkermark (varav 38 ha arrenderas), 5 ha bete och 7 ha skog. På sommaren lämnar de ungdjuren på bete hos en släkting. Ungefär hälften av åkermarken ligger i anknypning till brukningscentrat medan andra hälften ligger ett par kilometer bort. För tillfället är det B och hans fru som arbetar på gården, men målet är att kunna ha en anställd. Omsättningen är cirka 4 miljoner kronor.

Mål

Det övergripande målet är att båda två (B och hans fru) ska jobba i företaget och att de även ska ha en anställd så att de kan vara lediga ibland. Ett annat mål är också att gården ska utvecklas kontinuerligt så att den "hela tiden är i modernt skick" (citat B). Ett stort hinder för att gården ska kunna utvecklas är brist på åkermark i området. Åkermark behövs för att kunna utöka produktionen och klara av spridningsarealen. Idag finns gödselkontrakt med en släkting. Ett annat närliggande hinder är att gården ligger nära samhället och om samhället fortsätter att växa så finns det risk att åkermarken blir ännu mer eftertraktad.

Ekonomi

B anser att de har en stabil ekonomisk ställning och att företaget har en bra förmåga att generera överskott som kan användas till att underhålla och utveckla dess kapitalvärde. B och hans fru har lagt mer än 3000 timmar på företaget, d v s de har jobbat mer än heltid. De är nöjda med sysselsättningen och den ersättning som deras företag erbjuder. B anser att hans företag har goda förutsättningar att konkurrera med andra liknande företag. Han ser inte att de har några speciella konkurrensfördelar eller konkurrensnackdelar. Konkurrenterna är alla andra mjölkbönder i Sverige. En annan typ av konkurrens är den om åkermarken i trakten.

Utveckling

B och hans fru försöker utveckla företaget så att det ska bli så effektivt som möjligt genom att utöka produktionen, använda modern teknik och med jämna mellanrum se över de dagliga rutinerna. En konkret åtgärd som planeras är att flytta ungdjuren från det gamla mjölkstallet. Den mest signifikanta utmaningen med att utveckla företaget ligger i att försöka komma åt mer åkermark. Ett annat område som går att utveckla ännu mer är samverkan med grannar om maskiner och utrustning. För att tackla problemet med bristen på åkermark menar B att det är viktigt att vara på hugget när det finns något till salu och att hålla ögon och öron öppna. Förutom varandras stöd och hjälp ifrån grannar i form av samverkan, nämner B också att de har lite rådgivning för ekonomi och foder. De deltar dessutom i en ERFA-grupp (erfarenhetsutbytesgrupp) för olika lantbrukare runt om i landet. Bokslut och redovisningar visas öppet i gruppen och man ger varandra tips. Han anser inte att de skulle behöva ytterligare hjälp utifrån med att hantera utvecklingsutmaningarna. Utvecklingsarbetet finansieras i första hand med egna medel men om det finns goda förräntningsmöjligheter finns heller inga problem att låna pengar.

Investeringsstöd

Investeringsstöd söktes för att bygga en lösdriftsladugård för 130 mjölkkor. Stödet var inte helt avgörande för om investeringen skulle genomföras eftersom det inte gick att räkna med,

men innebar en förbättring av kalkylen. B tycker att det är svårt att såhär i efterhand svara på frågan om investeringen skulle ha genomförts även om de inte hade fått stödet. De hade fått besked om att de skulle få stödet när de fattade beslutet att investera, men det var osäkert om det fanns pengar kvar och när de i så fall skulle betalas ut. Investeringen finansierades dessutom av banklån och B uppger att det inte var svårt att få ihop finansieringen.

Effekterna

B uppger att följande alternativ bäst beskriver effekten av investeringen som stödet gick till: Rationalisering/effektivisering av produktionen, förbättrad arbetsmiljö, förbättrad djurmiljö och ökade arbetstillfällen. Övriga alternativ var nödvändigt underhåll/bibehållande av kapitalvärdet, utveckling av ny verksamhet, förbättrade konkurrensvillkor och annat.

Övriga kommentarer och tillägg

B uppger att han fick reda på att de kunde söka investeringsstöd genom sin ekonomirådgivare på LRF konsult men att de annars försöker dra ned på rådgivningen eftersom de tycker att den kostar för mycket i förhållande till vad de får ut av den.

5.1.3 Fallbeskrivning baserad på intervju med C

Grundfakta

C är 35 år gammal och driver en släktgård sedan 1996. Företaget har i huvudsak tre verksamhetsområden: Stutuppfödning, maskinstation och diverse hantverksarbeten. Stutuppfödningen sker i den ombyggda ladugården på djupströbädd där cirka 50 djur får plats. Åkermarken som brukas är på 20-30 hektar. Ett muntligt arrendekontrakt med en mjölkgård finns, ingen arrendeavgift betalas. Istället får han så spannmål det året som vallen ska brytas och därefter sår han in vallfrö igen och ägaren får bidragen. Maskinstationen utför tjänster som gödselspridning, besprutning, snöröjning och klippning utav vägkanter m.m. På gården finns också en anställd snickare, som utför diverse snickeriarbeten. C själv är utbildad smed. Dessutom finns det tre personer (med F-skattsedel), som de brukar hyra in vid behov. Företagets omsättning är cirka 2,5 miljoner kronor.

Mål

C säger att han inte har några direkta mål med företaget utan att han vill fortsätta ungefär som han gör nu. Något som däremot måste bestämmas inom en snar framtid är hur den nybyggda maskinverkstaden ska användas. Idag är dess kapacitetsutnyttjande för litet i förhållande till vad det kostade att bygga den. Tanken när den byggdes var att den skulle användas till något mer än bara underhåll av maskinerna, men exakt vad bestämdes aldrig. C menar att han inte kan gå ut med offerter förrän han verkligen har någonting att erbjuda. C har en filosofi som lite grann går ut på att prova sig fram och se hur det går. Han tror inte på marknadsundersökningar. Ett framtida hot mot maskinstationens upprätthållande är att många lantbrukare lägger ner sin verksamhet. Han menar på att det inte är någon bra stämning hos byns bönder och att de saknar framtidstro.

Ekonomi

Företagets ekonomiska ställning är bra tycker C, liksom dess förmåga att generera överskott som kan användas till att underhålla och utveckla kapitalvärdet. Han jobbar mer än heltid i företaget och känner sig nöjd med den ersättning han kan ta ut. Vill han jobba mindre är det lätt att hyra in mer personal så han känner sig nöjd med sysselsättningsgraden också. Han anser vidare att hans företag har särskilt goda förutsättningar att konkurrera med andra företag eftersom de har en så pass bred kompetens och verksamhet. På så sätt är de flexibla och kan

lätt anpassa sig till marknadens efterfrågan. Detta exemplifierar C genom att jämföra med andra maskinstationer: Om de regnar kan de inte köra, men Cs företag har många ”järn i elden” och kan snabbt växla mellan olika arbeten. Likadant om det blir en kraftig lågkonjunktur, som på 90-talet då ingenting byggs eller underhålls, har de fortfarande legokörningen att luta sig mot. C menar att det är tillräckligt för att han och hans anställda ska få lön i ett par år. När svackan tar slut kan de fortsätta med det andra arbetet, opåverkade av lågkonjunkturer. Han är inte alls orolig för vad som än händer. En konkurrensnackdel kan vara att de inte är specialister inom något område.

Utveckling

C säger att han inte aktivt försöker utveckla företaget, men om tillfälle ges kan han haka på. Han är öppen för utveckling och förändring, men han är inte den som sätter upp mål i förväg. Oftast litar han på sin magkänsla. De senaste två åren, berättar C, har företaget utvecklats i ganska hög takt och nu är det dags att varva ner lite så att saker och ting får sätta sig. ”Annars får jag bara sitta framför den förbannade datorn hela tiden”, säger C. De hade kunnat fortsätta i samma höga utvecklingstakt uppger han, men valde att sakta ner. Det är viktigt att ha huvudet med i allt som händer, så att man inte tappar kontrollen. Han tror att det är många som har som enda mål att bli stora, men misslyckas för att de har för bråttom. På frågan om han får någon hjälp utifrån uppger han att revisorn är till stor hjälp. Någon ytterligare hjälp utifrån behövs inte menar C.

Investeringsstöd

Investeringen som investeringsstödet gick till var att bygga om ladugården från uppbundet system till djupströboxar. Eftersom de byggde själva fick de inte stöd för detta, utan bara för materialkostnader och elektrikerens arbete. Det tog ungefär ett år innan han fick besked om att stödet skulle beviljas, men beslutet om investeringen fattades innan beskedet. Det som gjorde att han bestämde sig för att göra om ladugården var att den var i stort behov av renovering. C uppger att han kände till möjligheten att få investeringsstöd innan han bestämde sig för att investera. Investeringen hade kunnat genomföras utan stödet men han tyckte ändå att det var bra att få det. Han ville göra ombyggnationen så billig som möjlig eftersom hela stutproduktionen till stor del bygger på djurbidrag och det är osäkert hur länge de finns kvar. Han menar på att stutar är det enda som fungerar att ha eftersom de är borta så mycket och arbetar. Investeringen finansierades av egna medel och eget arbete. Han är osäker på hur stor del av hela finansieringen som investeringsstödet utgjorde. På grund av att ”det gick så fruktansvärt sakta att få ett förhandsbesked” (citater C), så var de tvungna att börja bygga ifall inte korna skulle stå ute över vintern. Därför fick de heller inte betalt för de utgifter som de hade i början. Det var rätt tufft att avsätta pengar till investeringen, menar C. Som säkerhet hade han ett lånelöfte från banken, en princip som han brukar praktisera vid större investeringar. Dock är det sällan han verkligen behöver utnyttja lånelöftet.

Effekterna

De alternativ som C anser bäst beskriver effekterna av investeringen är:

- Nödvärdigt underhåll/bibehållande av kapitalvärdet
- Rationalisering/effektivisering av produktionen
- Förbättrad arbetsmiljö
- Förbättrad djurmiljö
- Förbättrad lönsamhet/inkomst
- Annat -förbättrad arbetsglädje (betyder mycket för en egenföretagare)

De andra alternativen som han hade att välja mellan var:

- Utveckling av ny verksamhet
- Förbättrade konkurrensvillkor
- Bibehållande eller ökade arbetstillfällen
- Produkternas kvalitet har förbättrats

Han minns inte hur han fick reda på möjligheten att söka investeringsstöd. Det kan ha varit länsstyrelsen i samband med förhandsbeskedet om att han skulle få bygga.

Övriga kommentarer och tillägg

C är negativ till alla stöd eftersom han tycker att pengarna i slutändan hamnar på fel ställe. Han tycker det känns som att alla alltid får precis så mycket, på ett eller annat sätt, att det är tillräckligt för att man ska fortsätta sin verksamhet.

5.1.4 Fallbeskrivning baserad på intervju med D

Grundfakta

D lämnade över företaget till sin son för drygt ett år sedan, eftersom han inte längre äger företaget kunde han inte besvara alla frågor. Företaget bedriver svinproduktion med cirka 90 modersuggor. Hälften föds upp till slaktsvin och andra hälften säljs som smågrisar. Det sker strikt omgångsuppfödning, d v s grisarna är uppdelade i tre olika grupper som grisar vid olika tidpunkter. Spannmål till foder produceras på gårdens 57 hektar. Omsättningen är cirka 1,6-1,8 miljoner kronor beroende på hur konjunkturen är. Det är ett enmansföretag.

Utveckling

Det senaste åren har sonen köpt till ungefär dubbelt så mycket mark och satsar på att effektivisera mer.

Investeringsstöd

Investeringen som D sökte stöd för var ett helmekaniserat utfodringsystem där man med hjälp av windowsbaserad datateknik kan bestämma exakt vad och hur mycket varje gris ska äta. Investeringen som kostade cirka 600 000 kronor genomfördes även om ansökan om investeringsstöd avslogs. Det sökta beloppet var 1 000 000. D uppger att de tog cirka ett halvår innan de fick besked om beslutet. Han säger att de väntade med att påbörja investeringen tills de hade fått beskedet och att det kändes snopet att inte få någonting eftersom han har bekanta som fått stöd för liknande investeringar. Det som gjorde att de bestämde sig för att investera ändå var att den gamla utrustningen var sliten och innebar mycket slitage på kroppen samt buller och damm. De kände sig helt enkelt tvungna att genomföra investeringen. D menar att han kände till investeringsstöd innan han började fundera på att genomföra investeringen. Förutom med egna medel finansierades investeringen av ett banklån. Vetskapen om möjligheten att söka investeringsstöd fick han genom sin son.

5.1.5 Slutsatser från fallbeskrivningarna

Entreprenörstyper

Det går att urskilja några olika entreprenörstyper bland intervjupersonerna. Den första (A) verkar vara en typisk portföljentreprenör. Han har många verksamhetsgrenar jämte jordbruket, bl.a. el, vindkraft, jakt och bostadsuthyrning. Han verkar inte heller vara rädd för att prova nya affärsidéer. Den andra lantbrukaren (B) befinner sig lite på gränsen mellan pluriaktiv och resursbaserad entreprenör. Hans främsta mål är att kunna livnära sig och sin familj på företaget, men inser samtidigt att om de vill kunna vara lediga ibland måste de ha en anställd. Den tredje lantbrukaren (C) är helt klart en resursbaserad entreprenör. Han försöker verkligen optimera användandet av sina resurser. Hans verksamhetsinriktningar, förutom stutuppfödningen, ligger lite utkanten av de traditionella jordbruksverksamheterna, vilket tyder på att han försöker optimera utnyttjandet av sina resurser. Vad den fjärde lantbrukaren (D) är för entreprenörstyp är svårt att avgöra då informationen om honom är knapphändig.

Utvecklings- och tillväxtfaser

Det går även att urskilja vilka olika utvecklings- och tillväxtfaser som de olika lantbrukarna befinner sig i. Den första (A) talar explicit om att de fortfarande befinner sig i ett expansionsstadium. Den andra (B) har i och med investeringen i det nya stallet gjort en expansion och är nu på väg in i en mognadsfas, men ytterligare investeringar/expansioner kan vara att vänta i och med att företagaren har som mål att kontinuerligt utveckla företaget. Den tredje lantbrukaren (C) har också expanderat kraftigt de senaste åren och uttrycker också explicit att nu vill han vänta och låta företaget " mogna", innan ytterligare investeringar görs. Den tredje företagaren (D) har nyss avyttrat sitt företag till sin son, som verkar fortsätta driva företaget genom en expansionsfas.

Strategier och finansiering

De vanligaste strategierna som används av intervjupersonerna verkar vara effektivisering och effektivisering genom utökning så att storleksfördelar kan uppnås. Den första (A) och tredje (C) lantbrukaren har även satsat på diversifiering och har fler än en verksamhetsinriktning. På så sätt blir de mer stabila eftersom de agerar på många olika marknader. I vilken utsträckning som finansiell bootstrapping används är svårt att säga. Den tredje lantbrukaren (C) uppger att han lagt ner mycket eget arbete på investeringen, vilket tyder på minimerande bootstrapping. Alla har dessutom ansökt om stöd, vilket tyder på bidragsorienterad bootstrapping. Den andra och tredje lantbrukaren (B och C) uppger också att de helst använder egna medel i första hand, vilket ger stöd åt pecking-order teorin att egna medel föredras framför externa.

Sammanfattning av effekterna

Sammanfattningsvis har investeringarna som investeringsstödet gått till haft följande effekter:

- Rationalisering/effektivisering av produktionen (3/3)*
- Förbättrad arbetsmiljö (2/3)
- Förbättrad djurmiljö (2/3)
- Ökade arbetstillfällen (1/3)
- Nödvändigt underhåll/bibehållande av kapitalvärdet (1/3)
- Förbättrad lönsamhet/inkomst (1/3)
- Annat -förbättrad arbetsglädje (1/3)

*Siffrorna n/n betyder att n av de n intervjuade ansåg att investeringens haft denna effekt.

5.2 Enkätundersökning

5.2.1 Beskrivning av gruppen

Gruppen som hade valts ut för telefonintervjuer var på 60 personer, varav 42 stycken svarade. Det ger en svarsfrekvens på 70 procent. Av de som svarade hade 37 sökande fått bifall på sin ansökan och fem fått avslag. Det sökta beloppet var i medeltal 1 336 239 kronor och investeringsstödet storlek var 244 905 kronor i medeltal. Se tabell 1 för investeringarnas medelstorlek för de olika grupperna (bifall och avslag) samt totalt. Ungefär hälften av de som inte svarade (9 stycken) uppgav att de inte hade tid eller ville ställa upp på en telefonintervju, medan andra hälften inte gick att få tag på inom avsatt tid. Bortfallsanalysen visade ingen signifikant skillnad mellan de som inte svarade och investeringens storlek eller stödbeloppets storlek.

Tabell 1. Investeringarnas och investeringsstödet storlek i medeltal

	Antal sökande av de som svarade	Investeringens storlek i medeltal	Standardavvikelse investeringens storlek	Investeringsstödet storlek i medeltal
Bifall	37	1 297 623	1 584 641	244 905
Avslag	5	2 140 400	2 691 737	0
Totalt	42	1 336 239	1 702 346	244 905

Innan intervjuerna påbörjades delades gruppen in i tre undergrupper. En av undergrupperna kategoriserades efter att organisationsnumret inte var detsamma som personnumret. Cirka en femtedel av de svarande uppgav aktiebolag som associationsrättslig form. Övriga (79 procent) uppgav enskild firma som associationsrättslig form. Se bilaga 2 för det frågeformulär som användes vid enkätundersökningen. Det fanns också en särskild kategori av kvinnor. Av hela gruppen var sju av de sökande kvinnor, men under intervjuerna framkom ofta att det var ett par (man och hustru) som drev gården eller verksamheten tillsammans. Att det var två personer som drev verksamheten tillsammans visar sig också i ägarstrukturen där andelen som respondenten äger i företaget i genomsnitt är 67 procent. Typvärdet (det värde som förekommer oftast) och medianen är dock 50 procent. Den tredje undergruppen, som var den största, bestod av manliga sökanden. Se tabell 2 för hur många av de olika undergrupperna som urvalet utgjorde samt svarsfrekvens.

Tabell 2. De olika undergrupperna i undersökningen och andel som svarade

	Total population	Urval	Svarande	Svarsprocent
Kvinnor	474	7	6	86 %
Män	3213	43	29	67 %
Juridiska personer	791	10	7	70 %
Totalt	4478	60	42	70 %

Frågeformuläret var uppdelat i olika avsnitt, ungefär på samma sätt som fallintervjuerna. Först ställdes frågor som beskrev företaget, sen ställdes frågor om styrning och ledning av företaget. Därefter ställdes frågor om investeringar i allmänhet och slutligen frågor om investeringsstödet.

En majoritet (24 stycken) av dem som svarade, rapporterade att mjölkproduktion var deras huvudverksamhet, 14 stycken odlade spannmål och 10 stycken hade inte jordbruksverksamhet

som huvudinriktning. 16 stycken uppgav att de hade skog som sidoverksamhet, se tabell 3. Observera att mer än en inriktning kan vara huvudverksamhet.

Tabell 3. Huvudverksamhet och sidoverksamhet (n=42)

Huvud-/sidoverksamhet	Inriktning	Antal
Huvudverksamhet	Mjök	24
	Spannmål	14
	Inte jordbruksverksamhet	10
Sidoverksamhet	Skog	16

Medelföretaget som intervjuades brukade 105 hektar åkermark (inte bete), hade 116 djurenheter, omsatte 3,2 miljoner kr förra året och sysselsatte 2,1 personer. Typvärdet för antalet hektar åkermark och antalet djurenheter är dock noll, vilket betyder att det är många som inte alls har någon mark eller några djur. För fler statistiska värden på olika storleksmått, se tabell 4 nedan.

Tabell 4. Några statistiska värden på olika storleksmått på företagen

Statistiska värden	Storleksmått			
	Antal hektar åkermark	Antal djurenheter	Omsättning -07 (miljoner kr)	Antal anställda
N	36	36	38	42
Medelvärde	105	116	3,2	2,1
Standardavvikelse	114	123	3,3	1,7
Median	70	100	2,8	1,5
Typvärde	0	0	4	1
Max	585	600	16	8
Min	0	0	0,1	0

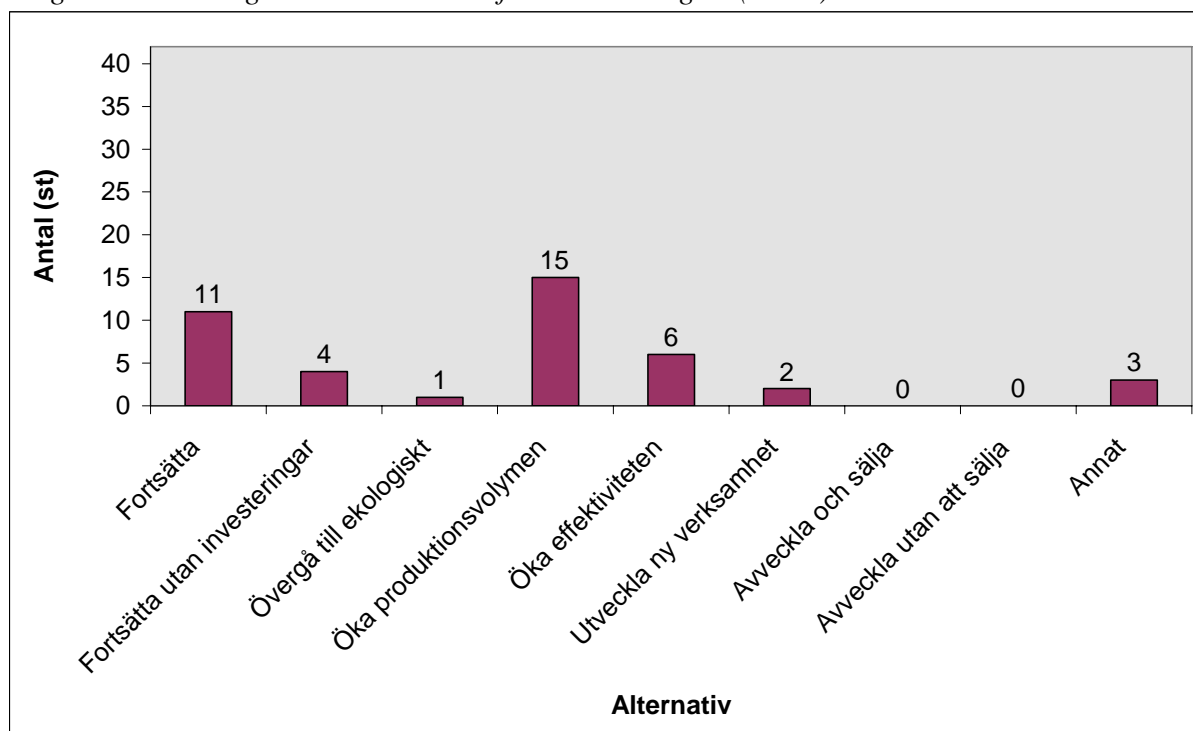
På frågan om företagets omsättning var det 4 stycken som inte visste vad deras omsättning hade varit.

För att få en uppfattning om hur företagarna resonerade om framtiden och hur de tänkte möta den ställdes frågan: ”Vilket av följande alternativ beskriver bäst dina framtidsplaner”?

- *Fortsätta*
  - a.) Fortsätta att driva och underhålla verksamheten ungefär som den är
  - b.) Fortsätta att driva verksamheten ungefär som den är men inte göra några större investeringar
- *Utveckla*
  - c.) Övergå till ekologisk produktion.
  - d.) Utveckla befintlig verksamhet för att öka produktionen (volym)
  - e.) Utveckla befintlig verksamhet för att öka effektiviteten eller kvaliteten
  - f.) Utveckla ny verksamhet
- *Avveckla*
  - g.) Avveckla verksamheten och sälja gården
  - h.) Avveckla egen aktiv lantbruksverksamhet, men behålla gården i någon form
- *Annat*
  - i.) Annat (vad?)

Över hälften av respondenterna svarade att de tänkte utveckla verksamheten i någon form. Flest (36 procent) svarade att de tänkte utveckla verksamheten genom att öka produktionen. Fem stycken av de svarande hade redan ekologisk produktion, annars var det bara 2 procent som uppgav att de tänkte övergå till ekologiskt. Ungefär en fjärdedel av alla respondenterna planerade att fortsätta driva och underhålla verksamheten ungefär som tidigare. En tiondel planerade att fortsätta ungefär som förut men inte göra några större investeringar. Det var ingen som uppgav att de planerade att avveckla sin verksamhet. Några personer hade andra planer för framtiden. Dessa kan sammanfattas som att avveckla viss befintlig verksamhet och istället satsa på att utveckla ny verksamhet men i stort sett behålla sysselsättningsgraden. De olika företagens framtidsplaner sammanfattas i diagram 1.

Diagram 1. Företagarnas olika val av framtidsstrategier (n=42)

Investeringarna som företagen sökte stöd för kan delas in i olika kategorier. Efter att ha frågat precis vad företagen hade sökt stöd för kunde följande kategorier bestämmas:

- Investeringar i mjölkproduktion
- Investeringar i ny verksamhet
- Miljöförbättrande investeringar
- Investeringar i djurstallar (alla djur)
- Investeringar i övriga byggnader
- Investeringar som avser att utöka befintlig verksamhet

Eftersom en investering kan tillhöra flera kategorier samtidigt blir summan av alla investeringstyper inte 100 procent, se tabell 5. De flesta ansökningarna (57 procent) avsåg investeringar i djurstallar. Hälften av alla ansökningar avsåg olika typer av investeringar i mjölkproduktion, till exempel ombyggnad från uppbundet stall till lösdrift med liggbås, byte av inredning, installering av robotar etc. Till de miljöförbättrande investeringarna hör exempelvis insättning av energiväv i växthus, konvertering av uppvärmning från olja till fliseldning, bygga flytgödselbrunn och gödselplatta m.m. 29 procent respektive 31 procent av stödansökningarna hör till kategorierna investeringar i övriga byggnader och investeringar

som avser att utöka befintlig verksamhet. Exempel på övriga byggnader är ridhus, verkstad, rum med konferensanläggning, mejeri och spannmålssilo. Den minsta kategorin, dit endast 7 procent av ansökningarna hörde, var investeringar i ny verksamhet. Detta kunde exempelvis vara byggnad av ridhus och konferensanläggning.

Tabell 5. Andel av olika typer av investeringar (n=42)

Investeringsstyp	Antal	Andel
Investeringar i mjölkproduktion	21 st	26 %
Investeringar i ny verksamhet	3 st	10 %
Miljöförbättrande investeringar	8 st	2 %
Investeringar i djurstallar (alla djur)	24 st	36 %
Investeringar i övriga byggnader	12 st	14 %
Utökning av befintlig verksamhet	13 st	5 %

Nästan alla (90 procent) hade genomfört investeringen så som de beskrev den i ansökan. Bara 2 personer hade inte genomfört investeringen och 2 andra personer hade genomfört en anpassad variant av investeringen. Totalt fick 5 respondenter avslag på sin stödansökan. Av dessa var det en som valde att inte genomföra investeringen, 2 stycken genomförde en anpassad variant av investeringen och 2 stycken genomförde investeringen så som de hade beskrivit den i ansökan.

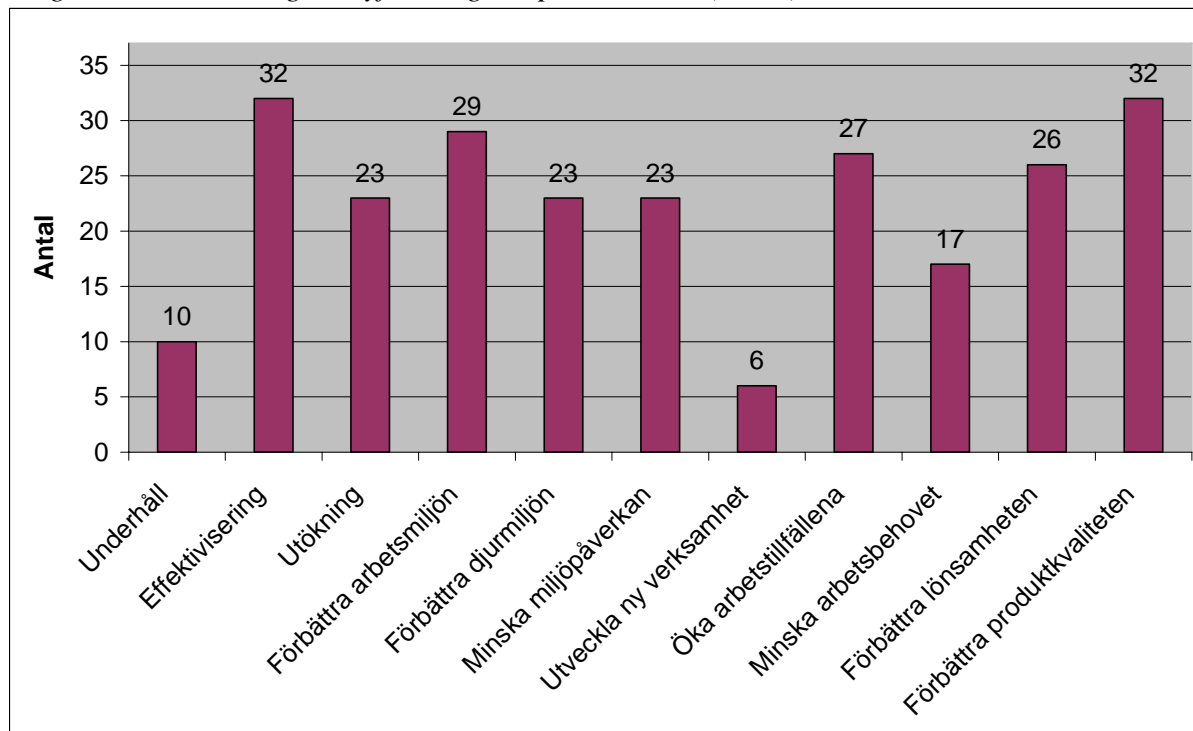
5.2.2 Stödets effekter

För att ta reda på vad investeringarna haft för effekter frågades vad som var syftet/syftena med investeringen. Ett antal förslag fanns att välja mellan och respondenten fick säga en siffra mellan 0 och 3 beroende på hur pass väl investeringen stämde överrens med syftesalternativet. 0 betydde att det inte var ett syfte, 1 att det var ett litet syfte eller bieffekt, 2 ett medelsyfte och 3 det huvudsakliga syftet. I sammanställningen av svaren har de två lägsta och de två högsta siffrorna lagts ihop. Bara de som beviljats stöd har räknats. Observera att alla syften värderades var för sig. De olika syftesalternativen var:

- a.) Nödvändigt underhåll
- b.) Effektivisering av produktionen
- c.) Utökning av produktionen
- d.) Förbättrad arbetsmiljö
- e.) Förbättrad djurmiljö
- f.) Minskad miljöpåverkan (t.ex. reducerat kväveläckage)
- g.) Utveckling av ny verksamhet
- h.) Bibehållna eller ökade arbetstillfällen i företaget
- i.) Minskat arbetsbehov i företaget (genom ökad maskineffektivitet)
- j.) Bättre lönsamhet
- k.) Bättre produktkvalitet

En majoritet av respondenterna svarade att effektivisering av produktionen, förbättrad arbetsmiljö och förbättrad djurmiljö var de huvudsakliga syftena med investeringen. Även utökning av produktionen och bättre produktkvalitet var viktiga för syften. Nödvändigt underhåll och utveckling av ny verksamhet var bara ett syfte för 10 respektive 6 av respondenterna. Se diagram 2 nedan för alla svar.

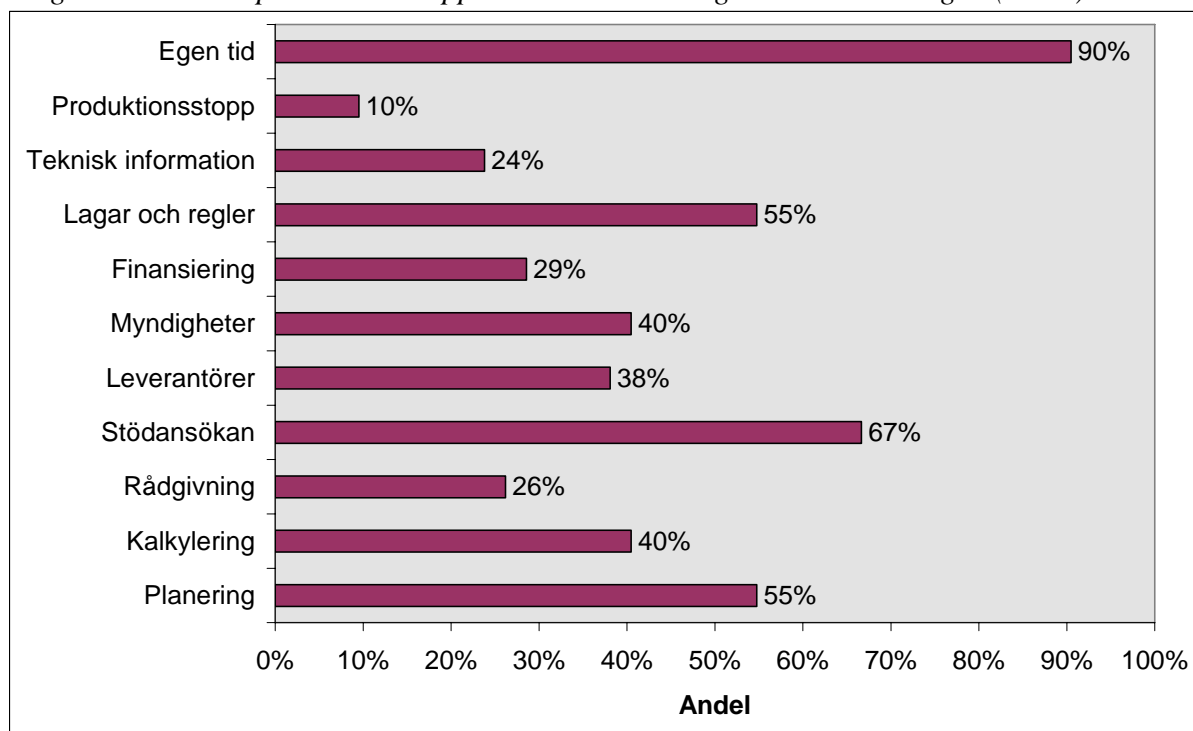
Diagram 2. Investeringens syfte enligt respondenterna (n=37)

För att se om investeringarna hade uppfyllt sina syften fick respondenterna svara, även här på en 4-gradig skala, hur väl investeringen hade fyllt sina syften. De kunde svara "inte uppfyllt", "lite uppfyllt", "medel uppfyllt" och "fullständigt uppfyllt". De flesta svarade att syftena hade uppfyllts fullständigt. Av de som svarade att nödvändigt underhåll, förbättrad arbetsmiljö och utveckling av ny verksamhet var ett syfte (stort eller litet), tyckte alla att syftena hade uppfyllts fullständigt. En av de som svarade att bättre produktkvalitet var ett syfte tyckte att det bara hade uppfyllts lite. Likaså var det en som inte tyckte att syftena minskat arbetsbehov och bättre lönsamhet hade uppfyllts.

Det som upplevdes som en utmaning vid investeringen som stödansökan gällde, var att avsätta egen tid. Hela 90 procent tyckte att det var en stor utmaning. Att planera, göra stödansökan och sätta sig in i lagar och regler upplevdes också som stora problem för en majoritet av respondenterna. Produktionsstopp, teknisk information och rådgivning var de alternativ som var minst utmaning vid investeringen. Respondenterna fick också här svara på en 4-gradig skala som aggregerats till en 2-gradig skala på samma sätt som tidigare. Se diagram 3 för vad respondenterna upplevde som stora utmaningar vid investeringen.

Diagram 3. Vad respondenterna upplevde som utmaningar vid investeringen (n=42)

Generellt vid investeringar ansågs beräkna kostnader, intäkter eller ekonomiska fördelar vara problem. Att inse vilken investering som behöver göras eller att finansiera en investering hörde till de mindre problemen. Se tabell 6 för utförligare beskrivning av vad som upplevs som problem. Skalan (stort-litet problem) har aggregerats på samma sätt som tidigare.

Tabell 6. Olika problem som respondenterna upplever generellt vid investeringar (n=42)

Problem	Antal	Andel
Inse vilken investering som behöver göras	5 st	12 %
Avgöra vilka investeringar som bör prioriteras	13 st	31 %
Planera genomförandet av en investering	15 st	36 %
Det praktiska genomförandet av investeringen	14 st	33 %
Beräkna kostnader för investeringen	22 st	52 %
Beräkna intäkter eller ekonomiska fördelar vid investeringen	26 st	62 %
Finansiera investeringen	12 st	29 %
Beslutsfattandet kring investeringen	18 st	43 %

För att ta reda på om investeringsstödet varit avgörande för om investeringen skulle genomföras ställdes frågan, på en skala från 0-3, hur avgörande stödet varit för om investeringen skulle genomföras. 0 betydde att det inte var avgörande, 1 lite, 2 medel och 3 mycket avgörande. Cirka tre fjärdedelar av respondenterna svarade att stödet hade varit avgörande i någon grad. 31 procent av respondenterna ansåg att det var mycket avgörande.

På frågan om de kände till möjligheten att få investeringsstöd innan de började fundera på den investering, för vilken de sökte stöd för, svarade cirka tre fjärdedelar att de gjorde det. Det vanligaste sättet att få mer detaljinformation om stödet på var att vända sig direkt till länsstyrelsen. 15 procent vände sig till en rådgivare. Cirka två tredjedelar av respondenterna tyckte att möjligheten att söka stödet påverkade deras funderingar kring investeringen. En del av kommentarerna var att det var en sporre till att våga satsa, att det var bra när ny verksamhet

ska byggas upp, att det skyndade på processen och att det var enklare att få banklån efter beskedet.

En annan viktig kommentar som framkom under en av djupintervjuerna var att möjligheten att söka stödet spelade ingen som helst roll för investeringens skull eftersom handläggningstiderna var så långa kunde man aldrig räkna med att få stödet. Intervjuobjektet såg stödet som en eventuell bonus men som i så fall kom först flera år efter att investeringen redan var genomförd. Därför kunde man aldrig räkna med att få något stöd och följderna blir att investeringen måste kunna "räknas hem" även utan stödpengarna. Frågan är då hur stor betydelse stödet egentligen har om det är så långa handläggningstider överallt.

När det gäller finansieringen av investeringarna utgör stödet ungefär 25 procent i medeltal, banklån är 37 procent och egna medel 30 procent i medeltal. Några få procent har lånat från sina föräldrar. Annars uppgavs inga alternativa finansieringskällor. Av de egna medlen var det mesta (25 procent) resultatöverskott och 5 procent frigjort kapital (exemplvis vid skogsavverkning eller avyttring av fastigheter). Endast 2 procent av respondenterna tyckte att det var en stor utmaning att finansiera investeringen. 36 procent respektive tyckte att det var ingen eller liten utmaning att finansiera investeringen och ungefär en fjärdedel av respondenterna tyckte att det var en medelstor utmaning.

5.2.3 Undersökning av eventuella samband

Beslut och genomförande

Först undersöktes om det fanns något samband mellan beslut (bifall/avslag) och om investeringen hade genomförts. Eftersom det fanns 4 olika svarsalternativ på frågan om investeringen hade genomförts (Ja, nej, pågående eller ja, men anpassad) lades alla jakande svar ihop (ja, pågående och ja, men anpassad) för att lättare kunna jämföras med de nekande svaren. Resultaten visar att de flesta investeringarna som stöd söktes för, genomfördes oberoende av stödbeslutet. Som nämndes i föregående stycke var det bara en av de sex sökande, som fick avslag på sin ansökan och som inte genomförde investeringen (se tabell 7). Chi-2 testet, som normalt används för att beräkna statistisk signifikans, är opålitligt om tabellcellerna har ett förväntat värde av minst fem. Statistisk signifikans av eventuella samband här därför inte beräknats. Det var inte heller tillräckligt många svar för att få ett statistiskt signifikant samband mellan de som kände till möjligheten att söka stödet och de som tyckte att möjligheten att söka stödet påverkade deras funderingar kring investeringen.

Tabell 7. Samband mellan avslag/bifall på ansökan och investeringens genomförande

	Genomfört inv.	Ej genomfört inv.	Totalt
Avslag	5	1	6
Bifall	34	2	36
Totalt	39	3	42

Utmaning vid investeringen

Man kan notera en del samband mellan vissa utmaningar vid investeringen som respondenterna sökt stöd för. Mest intressant är om man tyckte att det var en stor utmaning att planera genomförandet av investeringen så tyckte man även att det var en utmaning med kalkylering, rådgivning, myndigheter, finansiering, lagar och regler samt teknisk information om investeringen. Likaså om man tyckte att det var en stor utmaning med rådgivning så tyckte man även att det var en utmaning med ansökan, myndigheter och teknisk information om investeringen.

Problem när investeringar görs

Det fanns även en del samband mellan vissa problem, generellt när investeringar görs i företaget. Mest intressant är om man har problem med att planera genomförandet av en investering så har man också problem med att beräkna kostnader, intäkter eller ekonomiska fördelar och med beslutsfattandet kring investeringen. Likaså om man har problem med att beräkna intäkter eller ekonomiska fördelar vid investeringen så, förutom planering, har man också problem med att avgöra vilken investering som bör prioriteras, det praktiska genomförandet av en investering samt att beräkna kostnader.

Stora företags finansiering av investeringen

Ett större företag torde ha lättare för att finansiera en större investering än ett mindre företag. Därför testades om det fanns något samband mellan företag som hade en omsättning på över 5,9 miljoner kronor och hur stor utmaning de tyckte det var att finansiera investeringen. Det är viktigt att komma ihåg att omsättningen är bara ett av många storleksmått. I frågeformuläret användes en fyrgradig skala på utmaningens storlek. Denna gjordes om till en två-gradig skala genom att de två lägsta och de två högsta svarsalternativen aggregerades. Det visade sig inte finnas något samband mellan företagets storlek och dess upplevda utmaning att finansiera investeringen (se tabell 8). Det förelåg inte heller något samband mellan utmaningen att finansiera investeringen och om företaget var ett aktiebolag eller hade enskild firma som accosiationsrättslig bolagsform.

Tabell 8. Korstabulering av företagets omsättning och utmaning att finansiera investeringen

	Omsättning < 5,9 miljoner	Omsättning > 5,9 miljoner	Totalt
Liten utmaning	23	7	30
Stor utmaning	9	3	12
Totalt	32	10	42

Miljöinvesteringar

När graden av avgörande testades med investeringens syfte fanns signifikant samband då syftet var att minska miljöpåverkan, men inte för några andra syften. Stödet var avgörande för sådana investeringar som syftade till att minska miljöpåverkan på 95 procent signifikansnivå (se tabell 9). Chi-2 testet gjordes med modifieringen att graden av avgörande aggregerades på samma sätt som tidigare till en två-gradig skala, där de två minsta och de två högsta alternativen adderades. Testet visade även statistisk signifikans på 95 procent nivå mellan investeringar som syftade till att minska miljöpåverkan och utmaning att finansiera investeringen (se tabell 10) samt allmänna problem att finansiera investeringar (se tabell 11). Även dessa test gjordes med modifieringen att graden av utmaning respektive problem aggregerades till en två-gradig skala, där de två minsta och de två högsta alternativen adderades.

Tabell 9. Korstabulering av investeringens syfte och stödets avgörande

	Annat syfte	Syfte att minska miljöpåverkan	Totalt
Inte avgörande	16	7	23
Avgörande	7	12	19
Totalt	23	19	42

$P \geq 0,05$

Tabell 10. Korstabulering av investeringens syfte och utmaning att finansiera investeringen

	Annat syfte	Syfte att minska miljöpåverkan	Totalt
Liten utmaning	20	10	30
Stor utmaning	3	9	12
Totalt	23	19	42

$P \geq 0,05$

Tabell 11. Korstabulering av investeringens syfte och problem att finansiera investeringar

	Annat syfte	Syfte att minska miljöpåverkan	Totalt
Inget problem	20	10	30
Problem	3	9	12
Totalt	23	19	60

$P \geq 0,05$

Investeringar i ny verksamhet

Graden av avgörande visade inget samband mellan investeringar som syftade till att utveckla ny verksamhet. Det skulle kunna finnas samband mellan investeringar som syftar till att utveckla ny verksamhet och hur stort problem man upplever det är att finansiera investeringar, men eftersom väntevärdet är under fem i en cell finns egentligen inte något samband som är statistiskt signifikant. Om statistik ändå räknas på sambandet är det signifikant på 90 procent nivå (se tabell 12).

Tabell 12. Korstabulering av investeringens syfte och problem att finansiera investeringar

	Annat syfte	Syfte att utveckla ny verksamhet	Totalt
Inget problem	27	3	30
Problem	8	4	12
Totalt	35	7	42

$P \geq 0,1$

6 Analys och diskussion

6.1 Problem med investeringar

Hela meningen med investeringsstödet är att pengarna ska användas till att finansiera en viss typ av investeringar, men är det verkligen finansiellt stöd som behövs för att dessa investeringar ska genomföras? En majoritet av respondenterna svarade att beräkna kostnader, intäkter och ekonomiska fördelar var ett stort problem vid generella investeringar i företaget. Endast 29 procent av respondenterna ansåg att investeringens finansiering var ett stort problem. 90 procent av respondenterna svarade att egen tid var en stor utmaning vid investeringen som de hade sökt stöd för. Lagar och regler, stödansökan samt planering stod också för en majoritet av stora utmaningar. Finansiering stod även här för 29 procent av stora utmaningar. Dessa resultat tyder på att finansiellt stöd inte är det viktigaste som behövs för att en viss typ av investeringar ska genomföras. Den största utmaningen verkar vara all egen tid som måste läggas på investeringen. Den mesta tiden verkar läggas på planering, att beräkna intäkter och kostnader, sätta sig in i lagar och regler och att göra stödansökan. Dessa moment är sådant som ekonomirådgivare är bra på och finns till för. 26 procent av respondenterna uppgav att rådgivning var en stor utmaning vid investeringen, övriga ansåg att det var ingen eller liten utmaning. Exakt vad som upplevdes som en utmaning med rådgivningen vet vi inte, men det kan ha varit att den ansågs för kostsam gentemot utbytet. Att lämna över de moment som upplevs som problem eller utmaningar till en ekonomirådgivningsbyrå skulle vara ett sätt att spara in på den egna tiden. Om det anses för kostsamt, som en av personerna i fallbeskrivningarna anser, så är det bättre att investeringsstödspengarna går till rådgivning.

6.2 Miljöinvesteringar

Korstabuleringarna visade att det fanns ett signifikant samband mellan de investeringar som syftade till att minska miljöpåverkan och att investeringsstödet var avgörande för om investeringen skulle genomföras. Korstabuleringarna visade också statistisk signifikans mellan investeringar som syftade till att minska miljöpåverkan och utmaning att finansiera investeringen samt allmänna problem att finansiera investeringar. Detta tyder på att stödet är viktigt för om miljöinvesteringar ska genomföras. En logisk förklaring till att det är så kan vara att miljöinvesteringar sällan hjälper till att förbättra lönsamheten och prioriteras därför lägre. 19 procent av de investeringar som hade gjorts i undersökningen klassificerades som rena miljöinvesteringar. Det kan antas att den siffran hade varit lägre om inte stödet hade funnits.

6.3 Investeringar i ny verksamhet

För investeringar som syftade till att utveckla ny verksamhet fanns det ingen statistisk signifikans för att stödet skulle ha varit avgörande. Däremot fanns det, som för miljöinvesteringarna, samband mellan investeringar som syftade till att utveckla ny verksamhet och utmaning att finansiera investeringen samt allmänna problem att finansiera investeringar. Detta tyder också på att stödet är viktigt för dessa typer av investeringar, om än inte lika mycket som för miljöinvesteringar. En möjlig förklaring till att det anses svårt att finansiera ny verksamhet kan vara att företaget är nytt och därmed blir alla investeringar nya. Ett nytt företag kan, som beskrivits i teorin, ha svårt med finansieringen de första åren. Investeringar i ny verksamhet var den kategori av investeringar som var minst förekommande (7 procent). Att våga satsa på något nytt tillhör en av entreprenörskapets karaktärer och anledningen till att så få vågar göra det kan antingen bero på att de saknar entreprenöriell drivkraft eller att omgivningen är ogynnsam för entreprenöriellt agerande.

6.4 Strategier vid företagsutveckling

Majoriteten av respondenterna uppgav att de hade en strategi för att utveckla sitt företag. De vanligaste sätten var att öka produktionsvolymen och effektiviteten (kostnadsbesparande strategi). En tänkte övergå till ekologisk produktion (mervärdesstrategi) och två tänkte utveckla ny verksamhet (diversifieringsstrategi). Elva personer svarade att de tänkte fortsätta driva och underhålla verksamheten ungefär som förut, men detta betyder inte att de tänker sluta utvecklas. Ett företag kan, som beskrivits i teorin, befinna sig i olika faser under sin livscykel och vissa av dessa faser innebär automatiskt utveckling. De som däremot svarade att de tänkte fortsätta driva verksamheten men inte göra några större investeringar kan ha uppnått en mognadsfas och där större investeringar inte är motiverade då ägaren är gammal och det inte finns någon som kan ta över verksamheten. Det var ingen som svarade att de tänkte avveckla sin verksamhet. Vad man har för utvecklingsstrategi beror också på vilken entreprenörstyp man är. En vanemässig entreprenör eller en gårdsbaserad portföljentreprenör har förmodligen lättare för att utveckla ny verksamhet eller prova nya produktionsmetoder. Monoentreprenören eller den pluriaktiva entreprenören är förmodligen den som fortsätter att driva och underhålla verksamheten som förut och den resursbaserade entreprenören kan vara den som försöker utveckla sin verksamhet genom effektivisering.

6.5 Investeringarnas finansiering

Förmodligen är pecking order-teorin tillämpbar med modifieringen att investeringsstöd som finansieringskälla har tillkommit. I medeltal finansierades investeringarna till 25 procent investeringsstöd, 37 procent banklån och 30 procent egna medel. En respondent gav som kommentar, om möjligheten att söka stödet påverkade funderingarna kring investeringen, att det var lättare att få banklån efter beskedet om investeringsstöd. Förutom att det är lättare att få banklån kan det också vara så att man lättare vågar ta ett banklån efter att stödansökan blivit kritiskt granskad och beviljad av en myndighetsperson. Under djupintervjun med intervjuperson B framkom däremot att utvecklingsarbetet i första hand finansierades genom egna medel men att ”om det finns goda förräntningsmöjligheter finns det heller inga problem att låna pengar”. Detta tyder på att intervjupersonen vill behålla kontrollen av sitt företag. Under djupintervjun med intervjuperson C framkom det att företagaren hade lagt ner mycket av sin egna tid och inte tagit ut någon marknadsmässig lön vid investeringen, vilket tyder på att finansiell bootstrapping används. Dessutom kan nog de flesta som deltog i enkätundersökningen räknas till bidragsorienterade bootstrappers, då alla ansökt om investeringsstöd.

6.6 Stödets administration

En annan viktig slutsats, som rör administrationen av stödet men påverkar effekterna, är om väntetiden på besked om beslut blir för lång. Om man inte vet om man kommer att få stöd och det har gått så pass lång tid att man måste bestämma sig, så påverkar inte stödet viljan att investera. Det leder snarare till sådana resonemang som ”att ta det säkra före det osäkra” och därmed mister stödet sin önskvärda effekt. Om stödet i dessa fall skulle beviljas kan det ses som en form av bonus eller lotterivinst där priset för ”lotten” är vad det kostar i tid och pengar att göra stödansökan. Dessvärre kanske investeraren går miste om en del av stödpengarna om han måste börja investera innan beslutet medgivits eftersom dessa utlägg inte ersätts. Det kanske skulle vara bättre om stödet riktades mot de investeringar som inte kan finansieras på annat sätt. I synnerhet sådana investeringar som syftar till minskad miljöpåverkan, bättre djurmiljö och bättre arbetsmiljö eftersom de sällan bidrar till att förbättra ett företages lönsamhet. Dessutom har jag svårt att se hur en investering som syftar till effektivisering/rationalisering går ihop med bibehållet eller ökat arbetsbehov.

6.7 Stödets effekter och förslag till ändringar

Investeringsstödet verkar fungera på ett önskvärt sätt för sådana investeringar som berör insatsområde I, d v s investeringar som syftar till att anpassa jordbruket till mer ekologiska produktionsmetoder. Däremot är stödets effekter mer tveksamma vad gäller investeringar inom insatsområde II. Mycket investeringsstöd har gått till investeringar som syftar till att effektivisera eller rationalisera verksamheten, något som inte går ihop med bibehållandet eller skapandet av fler arbetstillfällen. Detta problem skulle kunna lösas om man riktade investeringsstödet ännu mer till att exempelvis enbart gälla för miljöförbättrande åtgärder eller investeringar som bidrar till att öka antalet arbetstillfällen. Stöd till investeringar som syftar till att effektivisera eller rationalisera produktionen skulle kunna tänkas utbetalas för effektivisering/rationalisering upp till en viss miniminivå, men exakt var man ska dra gränsen riskerar att bli ytterligare en administrativt tidsödslande punkt. Ett annat förslag till förbättring är att ge stöd till rådgivning. Resultaten från den här studien visade att många investeringsmoment var sådana som en ekonomirådgivare skulle kunna hjälpa till med. Det är dock oklart i vilken utsträckning som rådgivning användes, eftersom ingen specifik fråga ställdes om detta. Ytterligare ett förslag till förändring kan vara att ge stöd för att utveckla företag istället för att enbart se till att företag investerar. En investering kan ses som en del i utvecklingsarbetet, men att enbart investera utvecklar inte ett företag. Slutligen kan man tänka sig att någon form av långaranti skulle kunna ges istället för ett monetärt investeringsstöd.

7 Sammanfattande Slutsatser

I det här arbetet har jag kommit fram till följande slutsatser:

- Det är inte finansieringen som är det största problemet när investeringar i fästa anläggningar ska genomföras. Det som är svårt skulle en ekonomirådgivare kunna hjälpa till med.
- När det gäller investeringar som syftar till att minska miljöpåverkan anses stödet vara mer avgörande för om de ska genomföras, inte för övriga investeringar.
- Investeringar som syftar till att minska miljöpåverkan och utveckla ny verksamhet anses vara svårare att finansiera än andra investeringar, som exempelvis syftar till att effektivisera, förbättra djur- och arbetsmiljön eller utöka produktionen.
- De empiriska resultaten visar att många stödansökare försöker utveckla sin verksamhet, något som kan generera tillväxt.
- De empiriska resultaten visar att pecking-order teorin förmodligen är tillämpbar eftersom de flesta investerare verkar vilja behålla kontrollen över sina företag och att åtminstone en typ av finansiell bootstrapping används av stödansökarna.
- Om väntetiden på att få besked om beslut om investeringsstöd blir för lång mister stödet sina önskade effekter.

Referenser

Litteratur

Beaulieu, P.R., 1994, Commercial Lenders' Use of Accounting Information in Interaction With Source Credibility, *Contemporary Accounting Research*, 10, 2, 557-585. I: Landström H. (red.) *Småföretaget och kapitalet*. Angered. Sid. 90-114

Davidsson, P., 1989, Continued Entrepreneurship and Small Firm Growth, Doktorsavhandling. Stockholm: Handelshögskolan i Stockholm. I: Landström H.(red.) *Småföretaget och kapitalet*. Angered. Sid. 90-114

Davidsson, P., 1993. *Kultur och entreprenörskap: Orsaker till regional variation i nyföretagande*, NUTEK rapport B 1993:3. NUTEK, Stockholm.

Davidsson P., Delmar F., Wiklund J., 2001, *Tillväxtföretagen i Sverige*, SNS Förlag, Angered

Delmar, F., 1996, Entrepreneurial Behaviour and Business Performance, Doktorsavhandling, Stockholm: Handelshögskolan i Stockholm. I: Landström H.(red.) *Småföretaget och kapitalet*. Angered. Sid. 90-114

Holmqvist, M. 2000. The Dynamics of Experiential Learning: Balancing exploitation and Exploration Within and Between Organisations. Doktorsavhandling. Stockholms Universitet. Företagsekonomiska Institutionen. I: Landström H.(red.) *Småföretaget och kapitalet*. Angered. Sid. 244-264

Landström H. 2003. *Småföretaget och kapitalet*, SNS Förlag, Kristianstad

Myers, S. C., 1984, The Capital Structure Puzzle, *The Journal of Finance*, 39, 3, 575-592. I: Landström H.(red.) *Småföretaget och kapitalet*. Angered. Sid. 90-114

Nationalencyklopedins ordbok. 1995-96. Bra böcker. Höganäs

Svenska Akademien, 2004. *Svenska akademiens ordlista*. Tolfte upplagan, sid. 172. Gjövik

Vedung Evert, 1998, *Utvärdering i politik och förvaltning*, Studentlitteratur, Lund

Yin Robert K., 1984, *Case study - Research Design and Methods*. Sage Publikations Ltd., Beverly Hills, C

Internet

Eniro, www.eniro.se, 2008-02-28

EUR-Lex, <http://eur-lex.europa.eu/>

http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=sv&type_doc=Regulation&an_doc=1999&nu_doc=1257, 2008-01-18

Europeiska kommissionen, www.ec.europa.eu
http://ec.europa.eu/agriculture/rur/eval/evalquest/b_sv.pdf, 2008-01-18
Open for business, www.ofb.nu
www.ofb.nu, 2008-02-05

Regeringen, www.regeringen.se
1. <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/20624>, 2008-01-18
2. <http://www.sweden.gov.se/sb/d/108/a/11593>, 2008-01-18

Upplysningen, www.upplysning.se
www.upplysning.se, 2008-02-28

Bilaga 1: Frågeformulär djupintervjuer

1. Grundfakta

- Kan du beskriva ditt företags verksamhet i termer av produktionsinriktning(ar), storlek (areal, djur, anställda, omsättning etc.), arrenden, standard (mjölkningssystem, arrondering etc), marknad och historik?

2. Mål

- Vad har du för mål med företaget? (Livsstil vs ekonomi)
- Vilka hinder finns det för att uppnå målen? (Tillväxthinder)

3. Ekonomi

- Hur upplever du att företagets ekonomiska ställning är? (Stark – svag/Stabil-instabil)
- Vad anser du om företagets förmåga att generera överskott som kan användas till att underhålla och utveckla dess kapitalvärde?
- Hur mycket jobbar du själv i företaget (%) och hur nöjd är du med de sysselsättningsmöjligheter och den ersättning som ditt företag erbjuder?
- Anser du att ditt företag har goda förutsättningar att konkurrera med andra, liknande företag?
  - Har företaget några speciella konkurrensfördelar?
  - Har företaget några speciella konkurrensnackdelar?
- Vilka är dina konkurrenter?

4. Utveckling

- Försöker du utveckla ditt företag, och i så fall hur? (Rationalisering, specialisering, diversifiering, stagnering eller avveckling)
- Vari ligger de mer signifikanta utmaningarna i dina utvecklingsplaner?
  - Hur gör du för att hantera dessa?
  - Får du hjälp ifrån andra (med att hantera utmaningarna)? (Grannar, konsult, revisor, länsstyrelsen, bank, leverantör etc.)
  - Skulle du behöva ytterligare hjälp? Med vad?
- Hur finansieras utvecklingsarbetet? (bootstrapping, egna medel, lånekapital, offentliga stöd m.m.)

5. Investeringsstöd

- Kan du beskriva investeringen som du sökte stöd för?
  - Hur lång tid tog det innan ni fick besked om beslutet?
  - Fattade ni beslutet om investeringen före eller efter beskedet?
  - Fanns det någon kritisk händelse eller faktor som gjorde att du/ni beslutade dig/er för att investera?
  - Kände du/ni till möjligheten att få investeringsstöd innan du/ni började fundera på att genomföra investeringen?
  - Började du/ni fundera på att genomföra investeringen i samband med att du du/ni hörde talas om investeringsstöd?
  - Hade investeringen kunnat genomföras utan investeringsstödet?

- Hur skulle du beskriva värdet av det stöd du fick?
  - Skulle du ha genomfört investeringen även om du inte hade fått stödet?
  - På vilka andra sätt finansierades investeringen?
  - Hur stor del (%) av investeringen finansiering utgjorde investeringsstödet?
  - Var det svårt att få finansiering till investeringen?
- Fick du inte stöd?
    - Hittade du andra sätt att finansiera investeringen? Vilka?

6. Effekterna

- Vilken/vilka av följande alternativ beskriver bäst effekten av investeringsstödet på ditt företag?
  1. Nödvändigt underhåll/bibehållande av kapitalvärdet
  2. Rationalisering/effektivisering av produktionen
  3. Utveckling av ny verksamhet
  4. Förbättrad arbetsmiljö
  5. Förbättrad djurmiljö
  6. Förbättrade konkurrensvillkor
  7. Bibehållande eller ökade arbetstillfällena (OM investeringsstödet gick till investering i alternativ verksamhet.)
  8. Förbättrad lönsamhet/inkomst
  9. Produkternas kvalitet har förbättrats
  10. Annat (vad?)
- Hur fick du reda på att du kunde söka investeringsstöd?

Bilaga 2: Frågeformulär enkätundersökning

Frågor	Variabel och svarsalternativ
<i>Bakgrund</i>	
1. Vilken typ av verksamhet drivs på gården idag? - Vad är huvudverksamhet och sidoverksamhet? - Hur stor andel av företaget äger du? - Vad är det för organisationsform?	<u>Variabel 1: Verksamhet</u> a = Mjök b = Kött c = Svin d = Höns e = Andra djur (vad?) f = Spannmål g = Trädgård h = Fukt i = Skog j = Andra grödor (vad?) k = inte jordbruksverksamhet 1 = Ja, huvudverksamhet 2 = Ja, sidoverksamhet
	<u>Variabel 2: Ägarstruktur</u> Andel eget ägd (%)
	<u>Variabel 3: Organisationsform</u> 1 = Enskild firma 2 = Handelsbolag 3 = AB 4 = Annat ek. förening (vad?)
2. Har verksamheten ändrats märkbart* från tidpunkten som ni sökte investeringsstöd? (<i>ha beslutsdatum</i>) * Om huvudverksamheten har förändrats	<u>Variabel 4: Förändring</u> 0 = Nej 1 = Ja
3. Hur stor är verksamheten (hektar, antal djur, total omsättning, antal (ekvivalent) heltidsanställda)?	<u>Variabel 5: Storlek_{ha}</u> Antal brukade hektar (ej bete, ej skog)
	<u>Variabel 6: Storlek_{djur}</u> Antal djurenheter
	<u>Variabel 7: Omsättning</u> Kr i omsättning 2007
	<u>Variabel 8: Sysselsättning</u> Antal heltidsanställda i företaget 2007

<p>4. Vilket av följande beskriver bäst dina framtidsplaner?</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Fortsätta</i> <p>a.) Fortsätta att driva och underhålla gården ungefär som den är</p> <p>b.) Fortsätta att driva gården ungefär som den är men inte göra några större investeringar</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Utveckla</i> <p>c.) Fortsätta att driva gården ungefär som den är men övergå till ekologisk produktion.</p> <p>d.) Utveckla befintlig verksamhet för att öka produktionen (volym)</p> <p>e.) Utveckla befintlig verksamhet för att öka effektiviteten eller kvaliteten (sänkt enhetskostnad/tid)</p> <p>f.) Utveckla ny verksamhet</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Avveckla</i> <p>g.) Avveckla verksamheten och sälja gården</p> <p>h.) Avveckla egen aktiv lantbruksverksamhet, men behålla gården i någon form</p> <p>i.) Annat (vad?)</p>	<p><u>Variabel 9: Strategi</u></p> <p>A = 1 B = 2 C = 3 D = 4 E = 5 F = 6 G = 7 H = 8 I = 9</p>
<p>5. På en skala från 0-3 vilka av följande alternativ upplever du som problem när du gör investeringar i ditt företag? 0 är inget problem, 1 är litet problem och 3 är stort problem.</p> <p>a.) Inse vilken investering som behöver göras</p> <p>b.) Avgöra vilka investeringar som bör prioriteras</p> <p>c.) Planera genomförandet av en investering</p> <p>d.) Det praktiska genomförandet av investeringen</p> <p>e.) Beräkna kostnader för investeringen</p> <p>f.) Beräkna intäkter eller ekonomiska fördelar vid investeringen</p> <p>g.) Finansiera investeringen</p> <p>h.) Beslutsfattandet kring investeringen</p>	<p><u>Variabel 10: Problem</u></p> <p>A = 0-3 B = 0-3 C = 0-3 D = 0-3 E = 0-3 F = 0-3 G = 0-3 H = 0-3</p> <p><i>Obs. Kan lägga till 0,5 poäng!</i></p>
Investeringsstödet	
<p>6. Kan du beskriva investeringen som du sökte stöd för?</p>	<p><u>Variabel 11: Investeringstyp</u> Kort textbeskrivning</p> <hr/> <p><u>Variabel 12: Investeringskod</u> A B osv.</p>
<p>7. På en skala från 0-3, vilket av följande beskriver syftet med investeringen? 0 är inget syfte, 1 är litet syfte eller bieffekt och 3 är huvudsakligt syfte.</p> <p>a.) Nödvändigt underhåll</p> <p>b.) Effektivisering av produktionen</p> <p>c.) Utökning av produktionen</p> <p>d.) Förbättrad arbetsmiljö</p>	<p><u>Variabel 12: Syfte</u></p> <p>A = 0-3 B = 0-3 C = 0-3 D = 0-3</p>

<p>e.) Förbättrad djurmiljö f.) Minskad miljöpåverkan (t.ex. reducerat kväveläckage) g.) Utveckling av ny verksamhet h.) Bibehållna eller ökade arbetstillfällen i företaget i.) Minskat arbetsbehov i företaget (genom ökad maskineffektivitet) j.) Bättre lönsamhet k.) Bättre produktkvalitet</p>	<p>E = 0-3 F = 0-3 G = 0-3 H = 0-3 I = 0-3 J = 0-3 K = 0-3</p>
<p>8. På en skala från 0-3, vilka av följande alternativ har varit störst utmaning vid investeringen? 0 är ingen utmaning, 1 är liten utmaning och 3 är stor utmaning.</p> <p>a.) Planering b.) Kalkylering c.) Rådgivning d.) Stödansökan e.) Leverantörer f.) Myndigheter g.) Finansiering h.) Lagar och regler i.) Teknisk information j.) Produktionsstopp/tillfällig omställning av produktionen k.) Egen tid</p>	<p><u>Variabel 13: Utmaning</u></p> <p>A = 0-3 B = 0-3 C = 0-3 D = 0-3 E = 0-3 F = 0-3 G = 0-3 H = 0-3 I = 0-3 J = 0-3 K = 0-3</p> <p><i>Lämna tomt om investeringen ej har genomförts!</i></p>
<p>9. Hur (från vem) lärde du dig att det fanns investeringsstöd att söka?</p>	<p><u>Variabel 15: Hur</u></p> <p>Vet ej = 0 Länsstyrelsen = 1 Rådgivare = 2 Lantbrukspressen = 3 Bekant/Kollega = 4 Internet = 5 Annat = 6</p>
<p>10. Vart vände du dig för att få mer detaljinformation om stödet (i första hand och följande)?</p>	<p><u>Variabel 16: Vart</u></p> <p>A=Länsstyrelsen B=Rådgivare C=Lantbrukspressen D=Bekant/Kollega E=Internet</p> <p>1= I första hand 2= I andra hand 3= I tredje hand</p>
<p>11. Kände du till möjligheten att få investeringsstöd innan du började fundera på den investering som du sökte stöd för? (Ja, nej, kommer inte ihåg)</p>	<p><u>Variabel 17: Kännedom</u></p> <p>Kommer inte ihåg=0 Ja=1 Nej=2</p>

<p>12. Tycker du att möjligheten att söka stödet påverkade dina funderingar kring investeringen? (Om ja, gärna kommentar!)</p>	<p><u>Variabel 18: Möjlighet</u> Nej=0 Ja=1 Kommentar:</p>
<p>13. Har du genomfört investeringen? (Nej, ja, pågående, ja, men anpassad)</p>	<p><u>Variabel 19: Genomfört</u> Nej=1 Ja=2 Pågående=3 Ja, men anpassad=4</p>
<p>14. Hur har hela investeringen finansierats?</p> <p>a.) andel investeringsstöd b.) andel banklån c.) andel egna medel: resultatöverskott d.) andel egna medel: frigjort kapital (ex. skog) e.) andel annat (vad?)</p>	<p><u>Variabel 21: Finansiering</u></p> <p>a=% b=% c=% d=% e=% (vad?)</p>
<p>15. På en skala från 0-3, hur avgörande var investeringsstödet för om du skulle investera? 0 betyder att det inte var avgörande, 1 lite avgörande och 3 mycket avgörande.</p>	<p><u>Variabel 22: Avgörande</u> Grad av avgörande=0-3</p>
<p>16. På en skala från 0-3, hur väl har investeringen uppfyllt syftet? (Läs svaren) 0 betyder att den inte har uppfyllt syftet alls, 1 lite och 3 att syftet uppfyllts fullständigt</p> <p>a.) Nödvärdigt underhåll b.) Effektivisering av produktionen c.) Utökning av produktionen d.) Förbättrad arbetsmiljö e.) Förbättrad djurmiljö f.) Minskad miljöpåverkan (t.ex. reducerat kväveläckage) g.) Utveckling av ny verksamhet h.) Bibehållna eller ökade arbetstillfällen i företaget i.) Minskat arbetsbehov i företaget (genom ökad maskineffektivitet) j.) Bättre lönsamhet k.) Bättre produktkvalitet</p>	<p><u>Variabel 23: Syftesuppfyllning</u> (De alternativ som valdes) <i>Skriv kod 88 om respondenten ej vill svara!</i></p>
<p>17. Anser du att din stödansökan blev rättvist bedömd? Kommentera gärna!</p>	<p><u>Variabel 24: Bedömning</u></p>

a.) Ingen uppfattning b.) Ja c.) Nej	A=0 B=1 C=2 Kommentar:
--	---------------------------------

Pris: 100:- (exkl moms)

Tryck: SLU, Institutionen för ekonomi, Uppsala 2007.

Distribution:

Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för ekonomi
Box 7013
750 07 Uppsala
Tel 018-67 2165

Swedish University of Agricultural Sciences
Department of Economics
P.O. Box 7013
SE-750 07 Uppsala, Sweden
Fax + 46 18 673502